Мы бідны, уж з діда, прадіда,
То духом хоц будме богаты!
І чести не дайме здоптати,
А віры не зломит нам біда!
(Русенко)

ISSN 1508-5104

DWUMIESIĘCZNIK

СТОВАРИШЫНЯ ЛЕМКІВ

STOWARZYSZENIE ŁEMKÓW

LEMKO ASSOCIATION

Бесіда

ДВОМІСЯЧНИК ❁ РІК XV, Нр 4 (73) ЛИПЕЦ - СЕРПЕН 2003 ❁ КРЕНИЦЯ ЛІҐНИЦЯ

Кличеме Вас до Михалова на XXIII Лемківску Ватру на Чужыні (1-2 серпня)

Бесіда

Часопис Головного Заряду Стоваришыня Лемків

выходит од 1989 рока

посвячений збережыню історіі, культуры і языка Лемків

інформуючий о жытю нашой і братніх нам суспільности

плекаючий вірні надіі прадідів і вітців

В *Бесіді* почуєш смак рідного слова, такого, як передати го треба твоім дітям і внукам

Буд спілучастником і спілтворцьом *Бесіды*, бесідуй з *Бесідом*

Бесідуй, рад, гвар, повідай! Товды ЛЕМ будеш собом І шанувати Тя будут Люде

На другій ден участникы конференціі засіли до обрадуваня. Головном темом было приготовліня І Світового Форуму Русиньской Молодежы, заплянуваного на 8 червця того рока в Пряшові. Участникы бесідували тіж о сучасных проблемах молодых Лемків/Русинів в контексті обєднуючой ся Европы.

Матвій Капця, Семан Кадуля, *Русины з Украіны, Словациі і Польщы зышли ся в Кракові* – стор. 6

Міг бым дуже вече писати, бо была то для мене радісна неділя, хоц 13-го, і барз миле спітканя. Оставлям Вам найліпшы жычыня – обы сте не вмерали на чужыні, на выгнаню, лем вертайте в рідны горы – і старшы, і молоды. І най все буде при Вас залкик: „Не забывайте Лемковины, Вы єй Діти, Внукы, Сыны!"

Теодор Ґоч, *„Не забывайте Лемковины..."* – стор. 9/25

(...) І таким чыном перешли мы на Духновичове поле, значыт до пленарной части семінаря посвяченоко 200-літю народжыня Будителя. І признам – в найсьмільшых передвиджуванях не сподівал єм ся, же буде він проведений на такым высокым рівни, же буде так автентычні інтересуючий.

Петро Трохановскій, *Семий – великій, семий – завітній?* – стор. 10-13/16

Сьвітовий Конґрес Русинів є фактом помірно старым. По перший раз ся одбыл в марци 1991 рока, а днес має 13 років. То значыт, же Сьвітовий Конґрес Русинів є докінця старший як три краіны, з якых сут ту делеґаты – Словеньско, Украіна і Сербія – Чорногора. За тот час сме набыли досьвідчыня в орґанізуваню конґресів. Тот конґрес є семий і позераючы на спектрум діятельства і звязаных з ним подій він є найбільший.

Павел Роберт Маґочій, *Старе і нове* – стор. 17-19

Гей, што бы то гнескы робити? ...зьвіданя основне поставил. – Піду до Ґорлиц! На торг. – закрикнул. – Ееее, в таку кыш – розсудні розважыл. Нове стебло си зорвал і в ґамбі завдил. – До Ганці піду – засьміял ся щыро. – Ееее, най сама приде – критычні поправил. – Йоооой, тяжко, тяжко – засмутил ся... И пішол до Ґорлиц.

Павел Ксенич, *Як на Лемковині коровы продавали* – ст. 22

Чытай Бесіду Внуку і Діду!

На передній стороні окладинкы: *Тіні моя на земли дітиньства*, фото: Петро Трохановскій;

На задній страні окладинкы: *Придорожня капличка в Новій Веси*, фото: Петро Басалыга

Новины – не новины не лем з Лемковины

♦ 2-3 мая на Підляши – в Наревці, Біловежы і Орлі проходила імпреза „Ближе Европы – Ближе Сьвіта". Презентувано сьпів, музыку, поезию, фільм. В перший ден лемківску культуру представили Петро і Ігор Трохановскы, в другій і третій ден – Анна Гойсак і Ігор Трохановскій.

♦ 9 мая во Фльоринці, завдякы стараням діячи ОЛ, перехованo до спільного гробу тлінны останкы з части цмынтеря, підмытого через ріку Мостищу. Парастас служыли о. Декан Владимір Канюк і о. Роман Дубец, Парох Горлиц. Участ взяла група вірных зо Сандецчыны і Горлицчыны. Были представителі воєвідскых і льокальных власти.

♦ 9 мая делеґация Фундациі Спомаганя Лемківскей Меншыны „Рутеніка" з Ведучым Др Михалом Сандовичом одвідила Основну Школу в Ґладышові. Переказала пінязі на фундуваня пропамятной таблиці покровителькы школы – Александры Вислоцкой, в 60. річницю ей мученичой смерти.

♦ 9-11 мая в Сучаві (Румунія) недавно покликане Русиньске культурне Товариство организувало І Свято Русиньской Культуры. Участ взяли члены Сьвітовой Рады Русинів, з Ведучым А. Зозуляком і А. Когчом (од 7 червця Ведучий Сьвітовой Рады Русинів).

♦ 10 мая в креницкій Церкви Св. Владимира одбыло ся вінчаня Евелины Грабан і Славомира Рошенка. Вінчаня і весіля, на якым грала і сьпівала „Древутня" – зо солістком ансамблю, молодицьом – фільмувала під оком режисера К. Кшижановского TVP Краків,.

♦ 23-24 мая в Монастырі Святых Кирила і Мефофия в Уйковицях під проводом Архієпископів – Перемышльско-Новосандецкого Кир Адама та Львівского і Галицкого Кир Августина празднувано місцевий кєрмеш. Поломників значно засилили вірны з Лемковины, а тіж Лемкы зо Західніх Земель і Украіны

♦ 24-25 мая в Вільхівци проходил традицийний Вільхівецкій Кєрмеш, орґанізуваний роками через Карпатскє Товариство і місцеву грекокатолицку парафію. Тепер спілорґанізатором є Обьєднаня Лемків.

♦ 28 мая в Устю Рускым Фундация Спомаганя Лемківскей Меншыны „Рутеніка" орґанізувала промоцийний семінар, якого ціґю было придбаня інформаций о проблемах реґіону перед плянуваным выданьом (в рамах проґраму Phare Acces) інформацийного провідника о суспільно-економічных можливостях розвытя знедбаных теренів Лемковины.

♦ 31 мая – 1 червця Бортне было єдным з місц де орґанізувано Малопольскы Дни Народовой Спадщыны. Як пристало на місце імпрезы, домінувала лемківска культура. Выступили м.ін. „Серенна", „Веретено", Юлія Дешина з ансамблем. Петро Трохановскій і (в неділю) церковний хор Православной Парафії в Крениці.

♦ 1-2 червця в Інститут Росийской Філології Педаґоґічной Академії в Кракові. Стоваришыня Лемків і Східньоевропейска Комісія Польскей Академії Знань орґанізували методично-наукову конференцию учытели лемківского языка.

♦ 2-4 червця Товариство „Вілля Децюша" в Кракові орґанізувало фінансувану Европейском Унійом конференцию Меджекультурова Едукация в Польщи в Контексті інтеґрациі з Европейском Унійом. Лемківске шкільництво репрезентували Др Олена Дуць-Файфер (выголосила доповід) і Петро Трохановскій.

♦ 4-8 червця в Пряшові проходил VII Сьвітовий Конґрес Русинів, полученый з празднуваньом 200. річниці народжыня Александра Духновича. В рамах Конґресу орґанізувано тіж І Сьвітовий Форум Русиньской Молодежы і І Медженародне Бієнале Артистычной Творчости Русинів.

♦ 21 червця в просторах зындранівского скансену – Музею Лемківскей Культуры одбыл ся загальнокрайовий злет учеників лемківского языка. Ученикы зо Західніх Земель перебывали на Лемковині до 23 червця, зазнаємляючы ся з памятками і культуром рідной землі (шырше чытай на стор. 7)

♦ 22 червця на шатровым полі в Устю Рускым (к. Чарной) одбыли ся II Бурсацкы Русаля. В іх рамах проведено (в двох віковых катеґориях) заповіданий скорше в „Бесіді" Конкурс Рецитациі Лемківскей Поезиі.

♦ 23 черця в рекреацийным осередку Данова в Меджилаборцях розпочав ся тритыжньовий інтеррегіональний табір русиньскых шкіл. В таборі взяло участь бл. 40-особова ґрупа учеників лемківского языка, враз опікунами і студентами – практыкантами. (Шырше о таборі напишеме в наступній „Бесіді".)

♦ 28-29 черця Музейне Товариство в Зындранові орґанізувало XII Музейне Свято Лемківскей Культуры і Традиціі „Од Русаль до Яна". Попри богатым артистычным програмі, як все, одбыла ся інтересуюча стріча діячи лемківскей культуры.

Na wieczne spoczywanie

Wczoraj na łemkowskim cmentarzu we Florynce odprawione zostało nabożeństwo żałobne zwane u wiernych prawosławnych panachydą. Uroczystości przewodniczyli ks. Włodzimierz Kaniuk z Hańczowej i ks. Roman Dubec z Gorlic. W jednej mogile pochowano ludzkie szczątki zebrane z dziewięciu grobów podczas prac zabezpieczających osuwisko. Powodzie ostatnich lat sprawiły, że porośnięta wysokimi trawami nekropolia zaczęła się obsuwać do płynącego w dole potoku. (...)

- *Cieszę się, że nadszedł taki dzień* – komentuje Stefan Hładyk. – *Pochowaliśmy kości naszych braci. Cmentarz zostanie uporządkowany do końca. Jesienią na św. Michała chcielibyśmy w tej miejscowości zorganizować zjazd florynczan. Do tej pory to miejsce będzie wyglądało zupełnie inaczej.*

- *Przede wszystkim wybudujemy tutaj kaplicę, a później postaramy się ogrodzić ten teren* – pokreśla ks. Włodzimierz Kaniuk, proboszcz parafii w Hańczowej pochodzący z... Florynki.

W tej miejscowości mieszkają jego rodzice: Natalia i Jan oraz rodzeństwo. Kapłan przynajmniej raz w tygodniu odwiedza bliskich. Wszystkich uczestników wczorajszej uroczystości zaprosił do domu na... stypę. (...)

Do Florynki przyjechali wierni obrządku prawosławnego m.in. z okolic Krynicy, Grybowa, Gorlic i Uścia Gorlickiego. Z wiatrem daleko niosły się dostojne śpiewy. Wśród prowadzących uroczystości był też krynicki poeta Piotr Trochanowski, którego bardzo wzruszył ten ponowny pochówek jego rodaków. Nad otwartą mogiłą pochylili głowy m.in. wójt gminy Grybów Krzysztof Krok, pełnomocnik wojewody Artur Paszko, członek Zarządu Powiatu Nowosądeckiego Krzysztof Michalik, katecheta z miejscowej katolickiej wspólnoty ks. Dariusz Mroczek, który bardzo mocno zaangażował się w dzieło uporządkowania cmentarza.

Pojawili się dziennikarze i fotoreporterzy nie tylko z naszego kraju. Piotr Jaxa przybył aż ze Szwajcarii, gdzie mieszka od wielu lat. (...)

Wczorajsza skromna uroczystość na pewno jest dobrym krokiem w kierunku wzajemnej akceptacji siebie przez mieszkańców tej samej ziemi, których niegdyś tak dramatycznie poróżniła i doświadczyła historia. (Piotr Gryźlak, *Dziennik Polski/Nowosądecki*, 10-11 maja 2003)

...I znów mi smutno! No bo jak rozumieć, Panie Piotrze, ten wieńczący wniosek: *(...) mieszkańców tej samej ziemi (...) niegdyś tak dramatycznie poróżniła i doświadczyła historia*. Przecież Pan dobrze wie, że sens poróżnienia wynika z zaszłości stron. A tutaj bez przyczyny skopano tylko jedną ze stron. I - dla (ewentualnej) wzajemnej akceptacji – nie ma już jej na „tej samej ziemi"...

Folkowy ślub

W świątyni pod wezwaniem św. Włodzimierza w Krynicy Zdroju odbył się ślub pochodzącej z Perły Uzdrowisk znanej piosenkarki folkowej Kapeli Drewutnia Eweliny Graban i Sławomira Roszczenko, specjalisty ds. kontaktów polsko-ukraińskich prezydenta Lublina. Sakramentu udzielili ks. Bazyli Gałczyk i ks. Artur Graban, brat pani Eweliny. Uroczystość zgromadziła wielu gości z różnych stron Polski i świata. Młoda para zamieszka w Lublinie. (rob. *Gazeta Krakowska / Nowosądecka*, 17-18 maja 2003)

Wystawa fotografii Pawła Szkupa

- Paweł Szkup przyjechał w Beskid Niski niedawno, bo dwa lata temu. (...) Początkowo oczarowały go pejzaże z malowniczymi krzyżami przydrożnymi i kapliczkami oraz emulijnymi bryłami cerkwi. Były to doznania czysto estetyczne. Bardzo pobieżnie orientował się w historii tych ziem. Jednak podczas leniwych spacerów ślady opuszczonych wiosek, samotne w lesie krzyże zaczęły skłaniać go do refleksji, do poszukiwania informacji o dawnych gospodarzach tych terenów. Sięgnął po przewodniki. Jest fotografem – amatorem, ale wkłada w swą pasję całe serce – mówi o nim Jan Dziubyna, przyjaciel, z którym wędrował po bezdrożach Beskidu Niskiego. (EB, *Gazeta Krakowska / Nowosądecka*, 23 maja 2003)

Łemkowie są za Unią Europejską

Rozmowa dnia – z Piotrem Trochanowskim, członkiem Zarządu Głównego Stowarzyszenia Łemków (...)

- Dzisiaj w Preszowie na Słowacji rozpoczyna się VII Światowy Kongres Rusinów, który potrwa do niedzieli. Weźmie w nim udział delegacja Łemków z naszego regionu na czele z przewodniczącym Stowarzyszenia Łemków Andrzejem Kopczą. Czym będziecie się zajmować w czasie obrad?

- Kongres Rusinów będzie połączony z I Światowym Forum Młodzieży Rusińskiej... (...)

- Powiedział Pan, że młodzi Łemkowie będą w Preszowie rozmawiać o współpracy w jednoczącej się Europie. Jaki jest wobec tego stosunek Łemków do idei zjednoczonej Europy?

- Myślę, że pozytywny. Jeśli staniemy się członkami Unii Europejskiej to mamy szansę zaistnieć w naprawdę wielokulturowej społeczności. UE daje nam, jako mniejszości, większe szanse bycia docenianymi i dostrzeganymi. (...) Europa Zachodnia przeżywa teraz powrót do źródeł i odchodzi od narzucania idei państwowych w sferze kultury, edukacji, a więc w tych sferach, które nas najbardziej interesują, bo kształtują naszą świadomość narodową. Przykładowo bogata i zasobna Francja zwraca uwagę na Bretończyków. Europa, która podąża w tym kierunku bardzo nas interesuje. Poza tym myślę, że w UE nieporozumienia narodowościowe, zaszłości z przeszłości mają szanse być zrozumiane i rozwiązywane bez historycznych uprzedzeń. (...) (Rozmawiał Robert Drobysz, *Gazeta Krakowska / Nowosądecka*, 5 czerwca 2003 r.)

Progi przekroczone

Mieszkańcy naszego regionu powiedzieli „TAK" dla Unii Europejskiej, ale było to słabsze poparcie niż średnia ogólnopolska i małopolska. (...)

Najniższe poparcie dla Unii Europejskiej w naszym regionie odnotowano w maleńkiej gminie Ropa

w powiecie gorlickim... (Ciekawe, że w sąsiadujących z Ropą połemkowskich gminach Sękowa i Uście Gorlickie przewaga zwolenników Unii była bardzo wyraźna.) (...) (HSZ, *Gazeta Krakowska / Nowosądecka*, 10 czerwca 2003 r.)

„Doniose" – za sasiadującą z artykułem tabelką – że w gminie Ropa „TAK" powiedziało 51% głosujących zaś za miedzą, w gminie Uście Gorlickie, 79%. ...i zapytam: czemu Szanowny HSZ pozwolił sobie nazwać gminy Sękowa i Uście Gorlickie „połemkowskimi"? Czy nie bardziej po europejsku byłoby np. „W... gdzie znaczny odsetek mieszkańców stanowią Łemkowie"?... Zapomniałem. Przecież do 1 maja 2004 to jeszcze kawał czasu! Jeszcze w Europie nie jesteśmy!

Karpacki Kuwejt

Dokładnie półtora wieku temu w Bóbrce na Podkarpaciu zaczął się naftowy boom, który odmienił losy świata. Galicja była wtedy potęgą eksportującą ropę. Co dziś pozostało z tamtych lat? (...)

Nośnikiem postępu okazała się substancja powszechnie znana w Karpatach od dawna. Przez lata wyciekała z wodą ze skał, tłustymi plamami pokrywając karpackie strumienie i rzeki. „To, co odkryła woda, jak pierwsze zwierzenie ziemi, to utrwaliło słowo człowieka. W braku innego rejestru, nazwy ludowe wyryły w pamięci pokoleń tę wodną wiesc o ropie, o krwi ziemnej" – pisał Vincenz. Rzeczywiście, każdego poruszającego się galicyjskimi traktami uderza ob.-fitość naftowych nazw: Ropa, Ropianka, Ropica, Ropki.

Cuchnąca tłusta substancja służyła do smarowania wozów, impregnacji dachów i stanowiła podstawę ludowej medycyny, leczącej rzekomo choroby skór u ludzi i zwierząt. Pisał Stefan Falimierz w 1534 r. w medycznym dziele „O zbiołach i o mocy ich". „Jest olej, który idzie z kamienia, jest subtelny (zwłaszcza biały). Ma moc trawiącą i ku otworzeniu, gdy się zatkają żyły. Też pomaga, kiedy kogo z przyczyny zimnej w uchu boli i na bielmo na oczu idzie". (...) (Edwin Bendyk, *Polityka*, Nr 24/2003)

Zachęcam do przeczytania całego, obszernego artykułu na internetowej stronie „Polityki".

Spiesz do Worynia!

Radocyna jest oazą ciszy i spokoju na rubieżach Małopolski. Pieszym traktem wśród łąk, od hotelu Woryń jest 3 km do granicy słowackiej. Wśród osamotnionych hektarów słychać szept słońca i śpiew wiatru od potoków i terasach wniesień. (...)

Hotel – mówi nadleśniczy Leon Jagoda – został zbudowany w latach 60. dla leśnych pracowników sezonowych nadleśnictwa Gorlice. Gruntowna jego przebudowa nastąpiła w 1990 r. Dla potrzeb turystycznych. (...) Hotel, to standardowe schronisko – mówi. – W nim są 3 pokoje 4 osobowe z łazienkami i wc oraz pokoje wieloosobowe, razem 40 miejsc. (...)

W lipcu i sierpniu są jeszcze wolne miejsca, ale Sylwester 2003 już zarezerwowany przez 40 osobową grupę z Krakowa na okres 4 dni. Jeśli przyjechać do Radocyny, to najpierw upewnić się telefonicznie, tel. (0-18) 351-00-08. (...) Radocyna powita zniewalającą ciszą, przerywaną głosem derkacza i pluskiem bobrów, poszumem orlika krzykliwego i orła przedniego. (e, *Gazeta Krakowska / Nowosądecka*, 27 czerwca 2003 r.)

Spiesz tu, namawiam i ja. Zniewalajaca cisza może Ci wiele powiedzieć.

Świętują Łemkowie

Dzisiaj rozpoczyna sie w Zyndranowej XII Muzealne Święto Kultury i Tradycji Łemkowskiej na pograniczu kultur w Euroregionie Karpackim "Od Rusał do Jana", czyli od zielonych świąt do św. Jana. Tradycyjnie organizatorem dwudniowego święta, w którym uczestniczą Łemkowie rozrzuceni po różnych zakątkach Polski oraz z sąsiednich krajów – Słowacji i Ukrainy, jest Towarzystwo Muzealne Kultury Łemkowskiej w Zyndranowej.

Łemkowie rozpoczną świętowanie od złożenia w sobotę o godz. 16 kwiatów w miejscu pamięci narodowej w zagrodzie muzealnej. Na dzisiaj zaplanowane jest także spotkanie działaczy kultury i muzealników z Polski i z zagranicy. Wszystkich gości oprowadzał będzie po skansenie jego twórca Teodor Gocz. W programie także pokaz rzemiosła, występy zespołów ludowych oraz konferencja dotycząca problemów Łemków. Pierwszy dzień zakończy ognisko, do którego tradycyjnie zasiada wszyscy uczestnicy święta, aby śpiewać, wspominać i cieszyć się z kolejnego spotkania.

Natomiast w niedzielę o godz. 9 w cerkwi pw. św. Mikołaja odprawione zostanie uroczyste nabożeństwo. Występy zespołów z Polski, Słowacji i Ukrainy rozpoczną się o godz. 14.30. (...) (BH, *Dziennik Polski* (Podkarpacie), 28.06.2003)

Deň začinajú hymnou

Takmer šest'desiat deti a mládežnikov z Polska, Mad'arska a Slovenska, ktori sa hlásia k rusinskej národnosti, strávilo uplynulé dva týždne na Danovej v prvom Medzinárodnom tábore rusinskych deti a mládeže.

Organizatorom podujatia, na ktoré finančne prispel Visegrádsky fond, je pol'ská Nadácia na podporu lemkovskej menšiny Rutenika. Časť prostriedkov poskytlo Ministerstvo školstva Pol'skej republiky a spoluorganizátorom je naša Rusinska obroda. (...)

(...) „Každý deň začiname spevom rusinskej hymny Ja Rusin był, jesm i budu... Deti, rozdelené do piatich zamiešaných skupin, súťažia v prednese rusinskej poézie a prózy, spievajú. Navštívili sme drevené kostoliky, videli sme Svidnik, Bardejov, Humenné, Zemplínsku šíravu i Vinné jazero", povedal pán Sandowicz.

„Boli sme pri hroboch slávnych rusinskych buditel'ov – Alexandra Pavlovíča vo Svidniku, Adolfa Dobrianskeho v Čerťižnom a Alexandra Duchnoviča, ktorý je pochovaný v krypte grékokatolíckeho katedrálneho chrámu v Prešove. Celý tábor rediem v duchu rusinskych tradicii" doplnil Peter Krajňak ml. hovorca Spolku rusinskej mládeže Slovenska, ktorý deti u nás sprevádzal. Ako dodal, zámerom je v zjednotenej Európe vytvorit' v karpatskom regióne, kde žijú Rusini, samostatný súkromný národnostný rozhlas. Snahou organizátorov je, aby sa medzinárodný tábor stal tradiciou. Na budúci rok sa mladi Rusini zidu v Pol'sku a štvorročny cyklus uzavrie Mad'arsko. (jo, *Podvihorlatské noviny*, 7.7.2003)

МАТВІЙ КАПІЯ
СЕМАН КАДУЛЯ

Русины з Украіны, Словаччіі і Польщы зышли ся в Кракові

В днях 14-16 марця проходила в Кракові Медженародна Конференция Русиньскей Молодежы, котрой організаторами били Лемківска Молодіжна Організация „ЯР" і Самоуряднуваня Студентів Педагогічной Академіі в Кракові, під гоноровым покровительством Ректора ПА проф. дра габ. Міхала Сьлівы.

Перший ден презначений был на приізд участників конференциі з Польщы, Лемковины і зо заграниці. Вечером о годині 19.оо Пан Ректор підчас офіциялного банкету в готели „Краковяк" привитал участників як і зобраных численні гости. Выголосил тіж коротку промову. Потім Демко Трохановскій, Ведучий ЛМО „ЯР" подякувал Пану Ректорови за добру спілпрацу і прихыльніст для новопокликаной – стараньом студентів росийскей філологіі з лемківско-русиньскым языком – організациі.

За порядком голос заберали проф. др габ. Януш Гензель – Директор Інституту Росийскей Філологіі і др Олена Дуць-Файфер, котра барз сердечні бесідувала о новій організациі і своіх студентах. Видно было, же цілым серцьом єст з нами.

В імени Самоуряднуваня Студентів ПА промовыла наша другыня мгр Мирослава Копыстяньска, до котрой вшыткы студенты лемківскей філологіі та інчы можут все звернути ся о поміч. Коротку промову мали тіж делегаты Русинів зо Словаччіі і Украіны.

Потім вшыткы засіли до спільного, богато заставленого стола, скорше возносячы тоаст і одспівуючы „Многая літа" новій організациі. До спільной, бесіды грали Демко Трохановскій і Лука Райчак, а співом ціліст прикрасили Олена Дуць і Ганця Гончак. А потім уж вшыткы сме долучыли до спільного сьпіваня і не знатя коли зробило ся барз весело і радісно. І так скінчыл ся перший ден стрічы.

На другій ден участникы конференциі засіли до обрадуваня. Головном темом было приготовліня І Світового Форуму Русиньскей Молодежы, заплянуваного на 8 червця того рока в Пряшові. Участникы бесідували тіж о сучасных проблемах молодых Лемків/Русинів в контексті обєдиючой ся Европы. Вызначыли важны цілі організациі на будуче. На сам конец тержественно слюбовали сме Гымн Карпатскых Русинів.

В неділю, котра была остатнім дньом стрічы, участникы і гості оглядали забыткы старого Кракова, а вечером, по доброых прашанях, вшыткы розъіхали ся до своіх хыж – з заповідьом скорой стрічы в Пряшові.

Допис надіслано, кус пізно, до поперединьой „Бесіды" і уж ся там не змістила. (Ред.)

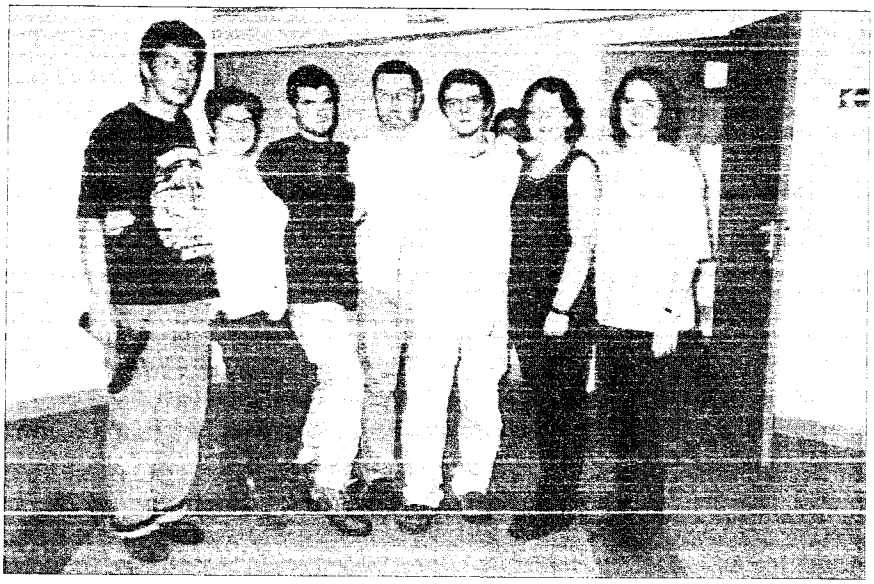

Члены Зараду ЛМО „ЯР", од лівой: Томко Вансач, Агнєшка Коробчак, Томко Квока, Марко Демай, Демко Трохановскій – Ведучий, Олена Дуць – Заступкыня Ведучого, Анна Коцур – Секретар ЛМО „ЯР".

Бурсацкы Русаля

На памятным місци першой і другой Лемківскей Ватры (1983, 1984 рр.) – шатровым поли в Устю-Чарній одбыли ся 22 черця т.р. ІІ Бурсацкы Русаля. До Стоваришыня „Руска Бурса" в Горлицях – організатора влонишніх русаль – долучыли того рока Осередок Православной Культуры „ЕПІС" і Лемківска Молодіжна Організация „ЯР". Тота остатня – зо зрозумінных взглядів, адже сі будучы члены (організацию заложено минулой осени) , в першым ряді сестры Олена і Варка Дуньовы, были фактычныма „справямі" першых Русаль, зас ОПК „ЕПІС" – дакус принаймі, так як быв „ім" выконавцьом спонсорства Конкурсу Репитациі Лемківскей Поезиі.

Конкурс початково плянувано організувати в Рускій Бурсі 20 квітня. Пак передумано – і термін, і місце. Раз – же ден выпадал на римокатолішкій Великден, по друге – на єден ден не хоч-хто трудил бы ся з Лігниці, припустме, іхати до Горлиц. Заміна, особливі терміну, выявила ся хосенна. Адже зачынали ся вакациі...

Оген русальний розпалил того рока Лука Возняк, застужений учытель з Ліпниці, од кілкох років – і учытель лемківского языка. Пак молодіж дала сой волю. Нич не зачал ся речений конкурс рецитациі.

І може быти з него організаторам задоволеным. Діти і молодша молодіж барз гарді рецитували. В прекрасній сценериі – горіючой ватры, на фоні жывозеленой полянкы, так історичной – выкликували глубокы рефлексиі, змакчували очы. Треба подякувати не лем молодым участникам конкурсу, але і учытелям, котры – то видно было – вложыли ту вельо серця.

...І дакус смутным може быти, же до конкурсу, двараз в „Бесіді" голошеного, не приступили студенты, в першым ряді лемківской філології. Категория іх віку была конкурсом передвиджена. Не передвиджено – же молоды нашы патріоты з деклярацій не передвиджують в своій філософіі бытя такых „забав".

Зголосили ся зато вшыткы присутні філологы (семеро) до турніру „Єден з десятьох", розписаного взором популярного телетурніру. Долучыло ше пак трьох молодшых участників. І тішыл ся турнір великым заінтересуваньом публикы, в тым шефа СЛ А. Копчы; на тілко, же просил він прирыхтувати такій турнір на Ватру.

Лавреаты Конкурсу Рецитациі:

Основна школа –
1. Тимофій Файфер (за верш *Байка* Янка Шкырпана)
2. Мартина Бреян (*Што я люблю* – В. Гашпік)
3. Юстина Гєля (*Лемкы* – Іван Русенко)
Выріжніня – Лука Ваврин (*Я уж хлоп* - Меланія Павлович)

Гімназия:
1. Оксана Грабан (*Земльо моя* – Меланія Собин)
2. Ярослав Пласконь (*Лем бесіда нам остала* – Іван Русенко)
3. Александра Габура (*Лемківскій крест* - Петро Мурянка)
Выріжніня: Дорота Жук (*Хрущ* – н. автор), Павел Криницкій (*Бык і бача* – П. Мурянка), Маргаріта Прибыло (*Треба нам наукы* – І. Русенко), Андрий Прибыло (*Так было давно* – Яков Дудра).

Турнір „Єден з десятьох" выграл Даміан Трохановскій. До фіналу вошли ишы Єфрозина Плашевска і Семан Кадуля.

Подяка велика за переказаня фондів на нагороды і почесны грамоты (на суму 1000 зл.) належна Отцю Романови Дубецови. (пт)

Лука Возняк розпалят ватру Бурсацкых Русаль. Фото: П. Трохановскій.

Ученикы лемківского языка екскурсували по Лемковині

Аж штырі автобусы везли 21 липця учеників лемківского языка по Лемковині, почынаючы од Кренищі, через Устя Рускє, Горлиці до Зындрановы. Прогульку таку, за шкільний труд, зафундувало нашым Лемчатам Стоваришыня Лемків, враз з Руском Бурсом і Фундацийом „Рутеніка".

Лемковина для діти што жыют в ній не чудна, хоц чудесна. Прото для абсолютной більщости Лемчат з Гір, як і зо Заходу – місцьом незмірні інтересуючым явила Зындранова – найдале на схід высунений жывий ишы днес орган Лемковины, хоц ту акуратні... не про жывіст ся приходит, а про тото, што одышло враз з поколіньом дідів ци – уж прадідів.

По царстві нашой колишньой штоденности – скансені, Музею Лемківскої Культуры опровадил з перша – хто-ж бы інчий – п. Теодор Гоч. Пак по хыжи і газдівских поміщынях, уж групами (адже 150 осіб нараз ся гын не змістит) опроваджували учытеле. Видно было автентычне заінтересуваня молодежы, значыт – штоси в ній ишы сідит, хоц чловек нераз так нариче на духа того покоління.

По полуденку ученикы змагали ся в турнірі шкіл – в знанях нашой істориі, культуры і языка, так в спортовых грах (ножна пилка). Головали выграли Горлиці, ногами Кренищя.

Част екскурсантів, в тым вшыткы зо Заходу, взяла участ в Бурсацкых Русальох – 22 липця, зас 23 част поіхала до Словаччі на табір русиньскої молодежы, інчы (зо Заходу), звидівшы ишы Кренищю, вернули ся „домів", за Одру. (пт)

Знимкы з прогулькы помістиме в наступній „Бесіді".

ЛУКА СУК

Преказаня паличкы

31 січня 2003 р. скінчыла ся три і піл-річна діяльніст Заряду Кружка Стоваришыня Лемків в Ліґници, в склад котрого входили праві же самы молоды люде (выняток становили лем дві особы), переважні студенты, котры вчат ся стационарні і заочні. На початку каденциі того заряду до кружка в Ліґници вступило семеро молодых Лемків.

Молодий заряд взал ся остро, з ентузиязмом і детермінацийом до праґматычной діяльности. Згідні з затвердженым і принятым пляном, систематычно робили зобраня, розвязували настрічаны проблемы і ставляны пред собом задачы. Головний натиск положено на скупліня попри собі векшой групкы молодежы – ходило о побуджыня і притягніня до співдіяня, і діяня на свій рахунок, молодых люди в цілій Польщи. В тій ціли орґанізуваны были ремонты і выстроі поміщынь ліґницкого кружка, а вних ріжного рода стрічы, на примір: барз днес модны 18-кы, вечеры, стрічы, стріча з колядом, пущаня. За два першы рокы одбыло ся девят ріжного рода векшых і менчых імпрез, на котрых стрітило ся приблизно 1300 осіб зо вшыткых сторін Польщы, бо з Варшавы, Кренціі, Ґорліц, Гожова, Зеленой Горы, Ґлогова, Любіна, Польковіц, Вроцлава, Хоцянова, Пшемкова і з дуже інчых, поменчых дооколичніх місцевости.

Окрем молодіжных імпрез мали тіж місце і інчы. Приходил до нашых діти в Ліґници Святий Миколай, котрого трираз запрошував до нас священник Любомір Воргач. Співпраца з о. Любоміром і Церквью є выняткова добра.

Зазначыти належыт тіж, же препроваджены были три популярно-науковы прелекциі під наголовком *Історія і релія Лемків.*

Того самого дня 31 січня 2003 р., з рациі одбываючого ся справоздавчо-выборчого зобраня членів ліґницкого кружка, перепроваджено выборы на нову каденцию. Ведучым єдноголосно выбрано Луку Возняка, секретарьом заряду охочо підняла ся быти студентка Йоанна Мацейовска, а скарбником кружка остал долголітній і заслужений діяч Стоваришыня Лемків п. Митро Русинко. Завязала ся тіж нова Ревізийна Комісия, котром буде руководила тіж студентка п. Ірина Мацейовска. Наступило преказаня паличкы на наступны рокы – 2003-2007.

При тій спосібности Заряд Кружка новой каденциі складат, том дорогом, уступуючому Зарядови в складі: Ведучий – Павел Дзямба, Секретар – Тома Вансач, Скарбник – Анна Хомяк, Член – Петро Кузяк і Ревізийній Комісиі, міцны і сердечны подякуваня за выказану інвенцию і выконаня дуже доброй роботы.

Єдночасно на нашым зобраню осягнено іщы єдну замірену ціль – выбрано делеґатів на IV Конґрес Стоваришыня Лемків в польщы. Остали нима: Митро Русинко, Ваньо Дзядик, Ірина Мацейовска, Лука Возняк і Ярослав Шпытко.

Заряд Кружка СЛ в Ліґници, од лівой: Йоанна Мацейовска, Лука Возняк і Митро Русинко.

Четвертий раз, в нас

Не дальше як в неділю, 13 квітня того рока в ліґницкым кружку СЛ мала місце четверта стріча, котрой ведучом темом была сучасна історія Лемків. Прелеґентом того трудного проблему был наш краян, знаний вшыткым Лемкам в Польщы і поза єй границями, мешкаючий уж долгы рокы на Лемковині, в рідным селі Зындранова, твердий, міцний і оданий нашым лемківскым справам Теодор – Фецьо Ґоч.

Цілю Теодора в його прелекциі было представити своє дотеперішнє жыття, зо вшыткыма тенями і блесками, в спосіб як найбарже вірний пережываным през нього трудным ситуациям жытьовым.

Люди зышло ся дост дуже. Вытворила ся приязна і свобідна атмосфера, бо векшіст слухачів знає п. Ґоча личні. Задаваны были зьвіданя безпосередньо зо салі, нихто не чул ся обмежений. Падали зьвіданя о поворот до гір, до Зындрановы – коли і як тото зробил – же ся міг так прудко вернути на своє рідне. Пан Фецьо оповідал вшытко од початку, о своім місци народжыня і дітиньстві, накріслил словами, як вюл молодіст, як пережывал настаня войны 1939 рока і як переходил німецку окупацию. Спомнул о причынах і способах выселіня Лемків на Схід 1945 р. і о акциі выселенчій 1947 р. на Західні Землі. Зо запертым оддыхом, в тишыні і скупліню слухали присутны на стрічы о „страшным суді на земли", якій перешол він в тым історичным часі, в своіх найкрасшых молодых роках, коли достал ся до вязниці, коли был тяжко і невинно перешлідуваний і засуджений на 8 років одбытя кары, за нич. Дознали сме ся тіж, же пізнійше, підчас войсковой служебы, одкрыл ся

перед преложеныма но і якы были того консеквенции.

Люде зьвідували ся і культурну діяльніст, яку вюл і о діяльніст в оборонї прав Лемків. Б своїм короткым рисї заакцентував культурну діяльніст, яку започаткував по повернїню, в своїм рідным селї. Уж в 50. роках выставив штуку „Лемківскє весіля", будував памятник, розвивал Музей Лемківской Культуры, был долгы рокы членом ансамблю „Лемковина", до котрого доіжджал 70 км раз на тыжден.

Припомнул собі о новых провокацийных арештуванях, як жартобливі то уял – „новы пригоды судовы". Пало зьвіданя, в якій спосіб і чого знищено памятник поставлений для погыблых в 1944 р. в боях о Дукєльскій Перевал.

Надмінил тіж пан Фецьо як заложыл, розвивал і зміцнял своє родинне гніздо на рідній земли, чого доказом є выставліня новой хыжы. Разом зо селянами побудували нову церков – Памятник 1000-лїтя Крещыня Руси, асфальтову дорогу през село і електричну ленію.

Наш приятель Фецьо приближыл нам і інчы образкы свого жытя, котрых неспосіб в короткій реляциї помістити. Надтыркну лем, же докладнї о вшыткым можэ прочытати в написаній през Теодора – Феця Ґоча книжцї „Жытя Лемка", котру міцно захвалям.

Спомины зо свого жытя закінчыл п. Фецьо Ґоч оптимістичным акцентом – войско мі вмісти в Варшаві, на най выжшым щебли, підняли децизию одбудовы памятника на державний кошт.

Думам – Дорогій Приятелю – же є то моральна нагорода на ювілеї – 70 років Твого жытя і Ваш – 40 років супружеского пожытя, з нагоды котрых мы чыме Ти вельо успіхів, в спільноті родиннїй і супружескій самых радости – на Многая і Благая Літа.

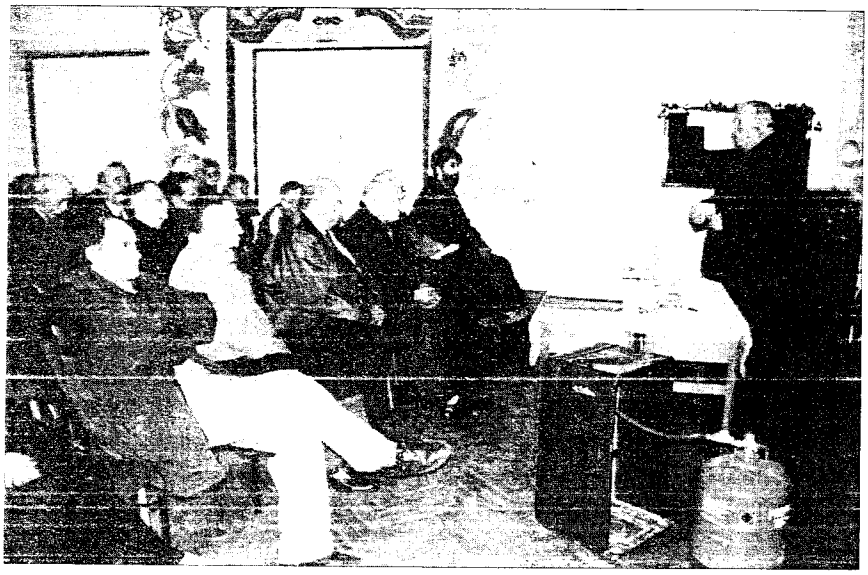

Теодор Ґоч розповідат о своїм жытю. Фото: Адам Бочнєвич.

Лїгниця, 13 квітня 2003 рока (неділя)

„Не забывайте Лемковины..."

Кой єст памяткова книжка і в ній вписаны юж двох моіх попередників, прелєгентів – Ярослав Горощак і Петро Трохановскій-Мурянка – то моя свята повинніст вписаня ся третім по третій прелекциї ци спітканю з Родаками – Лемками на выгнаню, з Лїгниці і околиц.

Організаторам тых цикавых спіткань красна, щыря подяка за запрошыня, окреме ведучому світлиці і діянь культурных Митрови Русинко. Было мі барз мило видіти ся з давнымa знайомыма, як Адам Барна, Теодор Святківскій і дуже іншых Земляків.

Од душы і серця бесідувал єм о нашых лемківскых болях по акциї „Вісла" і хвилями сызы пхали ся з очи, же трудно было вести бесіду. Зато прошу: най Гості – участникы мі выбачат. Одкрыто высловил єм кус жалю, же на спітканю не было майже молодежы, лем кілька осіб. А більшіст то люде старшы, народжены ищы на Лемковині і середнього віку, роджены юж на выгнаню. Дост мі дивне, же не прийшла молодеж Ансамблю „Кычера" і ей керівник Юрко Старинскій, хоц Єгомость Л. Борлан в церкви хыбаль дваріз повідомляли і сами взяли участ в спітканю і в бесіді дискусиї.

В моїм переконаню таквы спітканя і бесіды сут нам потрібны і корыстны, бо і молодеж хоче послухати, і старшы покля жыют, прагнут радити о нашій доли і недоли.

Напевно не вшыткo єм повіл, што бы ся хотіло, і мі і участникам, лем вірю, мам надію – же такы бесіды ищы даколи повториме, продолжыме як здоровля позволит. Як моі бесіды, оповіданя были добрі приняты, то я остаю радий і вдячний за выслуханя. Щырі, красні дякую Вам Браття Лемкы за братерску пошану і гостинність – Вшыткым Діячам Стоваришыня Лемків, котры ту были і сут зо мном – Ведучий А. Копча, Д. Русинко, Ведучий лїгницкого Кружка СЛ Лука Возняк, знаний діяч СЛ Ваньо Дзядик і другы приятеле. (докінчыня на ст. 25)

СЕМИЙ – ВЕЛИКІЙ, СЕМИЙ – ЗАВІТНІЙ?

(РЕДАКТОРОВЕ ПІЗРИНЯ НА VII СЬВІТОВИЙ КОНГРЕС РУСИНІВ – В ПРЯШОВІ)

Подорож з яйцями

Іхало нас в авті на тот Конгрес (в другій – дайме на то – половині делегациі Стоваришыня Лемків) – пятеро, тілко, кілко в авті ся змістит. Авто провадил Доктор Михал, єдиний з нас пятерых, котрий знає керувати не лем ровером. При ним, як выпадало, сідила Доктор Олена. На заді сілили, окрем выпыткых, Магістер Мирослава – з боку, але зато при вікні. Посередеині, на всякій случай, все розгодливий, Магістер Андрий. І з другого заднього края – я, єдиний безтытулярний. Гумор был при нас превосходний, особливі од Устя Руского, де взяли мы до авта Магістер Мирославу. Чынила тот добрий, здравий гумор передовшыткым копа яєц на твердо, навареных акуратні в Устю, котры были запоруком што в кнедлічковій Словаччыні голодны не будеме. То барз важний аспект і поза Краковом, Санчом, хоц голодний Руснак то не конечні – злий Руснак.

Аж за границьом, кед Доктор Михал звивал долов Бехеровом, гумор зачал ся пыртати. Передовшыткым завдякы мі – за причыном вертаючой на уста русиньскои англицкомовной енциклопедиі, в котрій переконаньом Доктор Олены – порахував єм выпытых ленійок. І хоц вдячний за усьвідомліня, што не діло в кількости ленійок, а в іх змісті (же то тіж чловек скорше не знал так очывидной правды), не годен єм был втихомирити розколысаных пристрасти. До той міры, же – правда, по ночы – Капушаны взял єм за Бардиів. Значыт – злетіло перуном. Значыт – сердиты пристрасти, рівно добрі як шалений гумор, гылтли час. А уж і Пряшів! По недолгым підходжыню до приземліня уж сме при готели, уж ся кватеруєме. Пак – по сдным яйци на твердо, і – люлю. С година друга по пілночы. Уж пятниця.

Члены делегаций Стоваришыня Лемків і Лемківской Молодіжной Організаціі „ЯР", од ліва до права: Олена Дуць, Ярослав Шута, Ваньо Дзядик, Ігор Трохановскій, Ваньо Вансач, Єва Вансач, Андрий Копча, Осиф Лучковец, Олена Дунь-Файфер, Михал Сандович, Петро Трохановскій.

Поспавшы до семой, ідеме на фришытик. Заскакуючо обильний і смачний, негуючий набыты за остатнє десятьоліття переконаня. То добрі. Яйця останут на скрутнійший час, адже біда не спит, годен ся він проявити уж пополудньовом вечерьом. Та нишме. Маме рано. Доктор Михал, розпытуючы што куе о дорогу, везе нас, то з прудом руху, то против нему, то по тротуарах – до Педагогічного Інституту Шафариковой Універзиты. На III Медженародний Семінар Русиністыкы, посвячени 200-літю народжыня Духновича. В основным. Бо попереджат ю европска презентация „Енциклопедиі історій і культуры Русинів", котру сме уж малым словом заанонсували, о котру ішол двобій в час нічной подорожы.

Ци розвивати тему?

Розвивати в полным того слова смыслі може і ні, хоцбы з того взгляду, што як не старам ся зосередити увагу на Магочийовых професорскых словах, заєдно од страны двері хтоси підходит і витат ся. Адже то уж 12 років ходжыня по русиньскых конгресах, семінарах, симпозиях. Знаємых море. Дванадшет років – і така нерозвага! Хоц витаня то занятя вельми достойне, другіраз сісти сой треба не так як днес, зо самого края. Адже увагу зосередити муе. Адже тема при мовинци кілко важнійша од найтепшых, найдостойнійшых повитань! Професор референс як родила ся Енциклопедия, споминат о проф. Івані Попі, котрий – што знаме – был інспіратором діла і титаном працы при ним (задумал він властиві Енциклопедию історій і культуры Підкарпатской Руси і сполнил задум, што стало ся зачыном до предметовой енциклопедиі.)

Бесіда іде дале м.ін. о спілпраці з нашым (што підкреслям з гордістю) Богданом Горбалем, о його великым вкладі до енциклопедиї. Звертат Професор увагу на вельо аспектів, од методичных до технічных, складаючых ся на остаточне звінчаня діла.

Ци остаточне? І ту уж покрачуєме до етапу дискусиї над выступліньом Проф. П. Магочія. Дискусиї горячой, але не червеной ци аж білой, як бы ся мож сподівати по кулюаровых розмовах. Видно, дискутанты чують респект до начального автора (за вынятком тых, котры не чують темы). На горизонті сам часом легко загырмит, несьміло блиснe, перевжні на базі зудариня ся атлянтичного климату з середньоевропскым (з деякыма західньоазийскыма конотациями). Чом Енциклопедия лем на атлянтичным языку, а не на загальнозрозумілым істинно крещеному люду? — А на якым вариянті той істины? Бо хыбаль не на вшыткых?! — здає ся зьвідуючо твердити Професор. Ай твердит. Же ніт іщы выробленой сполочной термінологиї. — Та ся выробит в часі роботы, як оне в оній! — хтіл єм речы. І додати: Нихто, ни єдна душа не спротивит ся кед енциклопедия выйде на посерединній, пряшівскій, кодифікуваній, до фраса, языковій версиї. Вшыткы Руснакы зрозуміют, як розуміют, же бесіда о триязычній єресі є ту не на місци. — Так єм мал речы. Але м не рік. Бо єм ся спокватлы, же кед очывидна правда стає ся неправдивом очывидностю – товды мусит істнувати якыса інча правда. Дальшы тіж не дорекли. І таким чыном перешли мы на

Духновичове поле,

значыт до пленарной часты семінаря посвяченого 200-літю народжыня Будителя. І признам – в найсьмільшых передвиджуваннях не сподівал єм ся, же буде він проведений на такым высокым рівни, же буде так автентычні інтересуючий.

Не годен, очывидні, омовити выступлінь девятьох прелегентів. Будеме зрештом тот материял по мірі можливости друкувати, в міцно опізненым того рока *Лемківскым Річнику 2003*. Ту лем, для інтересности тем, приведеме наголовкы і авторів. І так:

— *Сучасний погляд на публіцистичну творчість А. Духновича* – Доц. Др Василь Хома;

— *А. Духнович – теолог і релігійний діяч* – о. Димитрий Сидор;

— *Поетыка Духновича. Постмодрна і аспекты творчости і мысли поеты* – Проф. Елейн Русинко;

— *Языковы вопросы творчости А. Духновича* – Проф. Іштван Удварі;

— *Філософічны, педагогічны і історичны погляды А. Духновича* – Михайло Алмашій;

— *Рецепция А. Духновича на Лемковині* – Др Олена Дуць-Файфер;

— *„Хліб души" А. Духновича і його популярніст на Лемковині* – Петро Трохановкій;

— *Соціолінгвістичны увагы над языком А. Духновича* – Браєн МекГюг;

Девятий прелегент, Димитрий Поп мал загальну тему, не тычучу ся безпосередньо Духновича. Двох заповідженых прелегентів не выступило. Та не был то край Духновичового поля. По полудни наступила робота в трьох секциях. Єдну з секций – *А. Духнович – теолог, історик, педагог, філолог-русиста* – мал єм честь і приємніст вести. Найбарже ся мі любило выступліня Др Михала Гыряка – *Народнопоетичны засобы пєсы Духновича „Добродітель перевыжыват богатство"*. Хоц виділо ся мі передше, же байка знам Духновича, а уж добрі знам речёну драму (правалял єм ю не раз з учениками лемківского языка), аж Др Гыряк – ци не найвыдатнійший сучасний знавец народной словесности, зберач-автор м.ін. семох великых томів русиньскых байок – отворил мі очы на похоснуване Духновичом незмірене богатство нашых фразеологізмів, приповідок-пословиц, великой народной філософиї. Мал єм додати – мудрой, та в тым контексті было бы то збыточне, был бы то аж і макаронізм. Адже Софія то – акуратні – Мудріст! Же Духнович ю, перед сто пятдесятьома роками (!), доцінил і зберюг – то іщы єден аспект Його велькости. Велькости, ту, на VII Сьвітовым Конгресі Русинів розумію выекспонуваной. Не лем на семінарі, а в вельох сопровідніх акцияк Конгресу. Акциях, котры тычыли ся самого Будителя і його діла, як і спідістніня нашой культуры серед сусідніх культур – так як Духновий был на ній іщыро, хоц перетулены отворений. А вшытко...

Выступує Др. М. Гыряк

Зачало ся уж в середу,

кед організаторе, одбывшы потрібны етикетовы стрічы – з приматорем (президентом) міста Пряшів, з представниками медий – отворити на Великій Сцені Театру Александра Духновича КАРПАТФЕСТ або 1. річник медженародного театрального фе-

стівалю. Першым выступил, того вечера знаний в Польшы та за границями Театр Ванды Сємашковой з Жешова.

За час тырваня конгресу і його супровідніх акций выступит сім театрів. Окрем выжше приведеного і домашнього, нашого коханого ТАД-у, пряшівскій (словацкій) Театр Йонаша Заборского, театры Стока і Асторка Корзо 90 з Братиславы, Театр Гуса з Брна і Театр Дядя з войводинского Руского Керестура. Выступлят не лем для делегатів і гости VII Сьвітового Конгресу Русинів і Сьвітового Форуму Русиньской Молодежы, а для загальнодоступні, нераз паралельні з інчыма імпрезами, семінарями, засіданями. Прото не на вшыткым мож буде быти. І так: кед в четвер од 8.30 до 12.30 проходил буде цілословеньскій конкурс деклямаций русиньской поезиі, прозы і малых сценічных форм – Духновичів Пряшів, в меджечасі наступит положыня квітя при Памятнику Александра Духновича, стрітят ся на бесіді русиньскы писменникы, выступит (по анґлицкы) Театр Стока. Кед в Театрі Йонаша Заборского выступуват буде керестурскій Театр Дядя – в Шарішскій Ґалериі

Святочний Пряшів.

проходил буде вернісаж 1. Медженародного Бієнале Пластичной Творчости Русинів. Серед 51 творців выставит свої образы двоє з Лемковины – Агафія Бронішевска-Вархоляк і Штефан Телеп. (Лем двоє, бо запрошены творці – різбяр Богдан Дудич та молоды, але уж цінены іконописці Лідия і Мирослав Трохановскы з оправданых взглядів змушены будут такой в остатній хвили зрезигнувати з участи.) Выбраны творы Русинів по тій експозициі повандруют на медженародну выставу до Парыжа. Ту же, в вечерній четвер, 5 червця 2003 рока одбуде ся святочна академія ґу 200. річници народжыня Духновича, на якій выступлят лавреаты конкурсу Духновичів Пряшів та хор, котрий награл ЦД русиньскых гымнічных пісень. Пак ТАД представит на власній сцені премєру *Добряньскій* (припомны – кому незнано –, што А. Добраньскій то наш політик всіх часів, по Весні Народів, організатор автономіі Підкарпатской Руси).

На вшыткым тым, а бодай – выбраным, буде лем част нашых делеґаций („старой" і „молодой"). Мы, найбарже стары попри Духновичовым Поли, будеме товды путешествувати, з Вроцлава, з Варшавы, пак з Креници, будеме в Устю Рускым овивати паперьом... яйця. Шкода, жаль нам буде лишеной пряшівской Духновичовой середы і четверґа. Ґа што-ж – як писал Желем – *кед таки трафіла ся вєна*. Кед мож быти лем там, де ся мусит. До мусу того належало і

Пленарне засіданя VII Сьвітового Конгресу Русинів

– властивий Конгрес – мож бы речы, якій розпочал ся раніщьой погідной суботы барз торжественно. Під звукы гымну карпатскых Русинів двигнула ся выполнена до остатнього місця видовня Театру Александра Духновича. *Карпатскій Медвід в пошані* – як писал єм по І Конгресі в 1991 році. Тепер в пошані іщы барже, парадує ся на сцені сам. Хоц *Nad Tatrou sa blýska* тіж треба на стоячы выслухати, адже находиме ся в окрісленій державі, адже мы в найменьшій мірі „політычне русиньство" – як нас недругы звыкнули звати... Хоц чловека тіж там деси, коло серця, гыдзґат – коли в такій достоиніи сценериі плыне гымн.

О хвилю прозвучыт – голосами Старославяньского Хору, діючого при соборным грекокатолишкым Храмі Св. Йоана Крестителя в Пряшові – „Отче наш" та інчы, чудово тематычні підобраны творы.

Пак за президіяльний стіл засядут представителі Русинів зо семох країв – членів Сьвітовой Рады Русинів. Пара конферансиєрів – Ярослава і Ярослав Сисакы – привитают гости і делеґатів, по русиньскы, а і інчыма языками. Знаменує то новий час, о чым припоминат посередині президіяльного стола фана Европскої Уніі, при якій видніют дакус меньшы фаны держав, з якых прибыли члены Сьвітовой Рады Русинів.

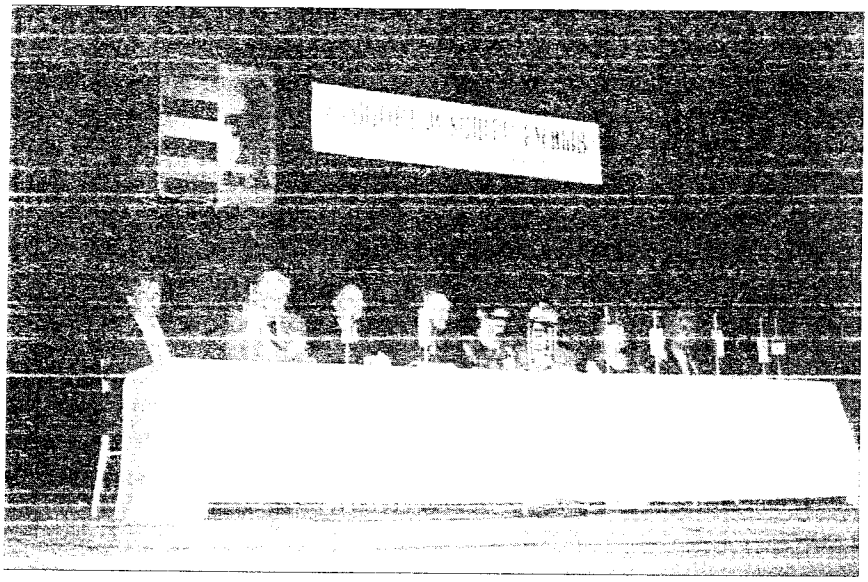

За президияльным столом сідят, од ліва: Г. Гаттінгер (Угры), Ю. Рамач (Сербія і Чорногора), А. Копча (Польща), А. Зозуляк (Словацкия, Ведучий Сьвітовой Рады Русинів), Анна Кузмякова (Словацкия), М. Алмашій (Україна), А. Пілатова (Чехы), П. Р. Магочій (ЗША і Канада)

Чытаны сут поздравны слова: од Президента Словацкой Републикы Рудольфа Шустера, од Митрополиты Православнюй Карпаторуской Церкви в Америиці – Николая. Серед поздравлінь находит ся і добре слово для Конгресу од знаного режисера Юрая Якубіско (в „Бесіді" Нр 71 помістили мы материял о ним), русиньского походжыня. Ци лем походжыня, кед не ганьбит ся слати офіциїйны поздравліня?

Пленарне засіданя Конгресу отверат, як положено, Ведучий СРР остатньой, дволітньой каденциї Александер Зозуляк. Веде го до спілкы з нашым Андриїйом Копчом. Заступником Ведучого СРР – в тым же сёмым повіку. Ту сіпочак [illegible] пленарного засіданя нихто (так мі ся видит) не думат іщы – як за пару годин одвернут ся роли што до керівничых становиск Сьвітовой Рады Русинів. Члены той же Рады здают справозданя з дволітньой дїяльности, кришлят плины на будуче. Дополнюют тоты выступліня делегаты. Обслуга Конгресу наокруглю курсує помедже сальом і президияльным столом, по карточкы, то з карточками. Дуже участників Конгресу прагне высловити думкы, што ся засідли внутрі, часом аж розболіли, запекли. Та для вшыткых охочых часу не старчыт. Тот покрачує барз скоро, а на завершыня дополудньового засіданя заплянувано урочыстіст

Переданя Нагороды Александра Духновича

в обсягу сучасной русиньской літературы, яка в остатніх роках, а раз до рока, електризує ци не

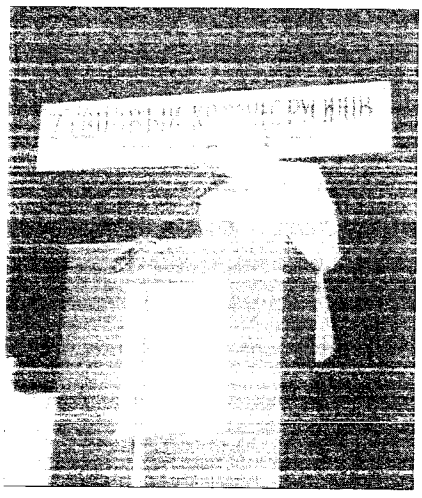

Миколай Ксеняк в своім слові по принятю Нагороды А.Духновича

найбарже нашу публику. Діє ся то, акуратні, на сьвітовых конгресах Русинів, або найважнійшых нашых імпрезах помедже нима. Електризує прото, же дост рідко знане є шыршому кругови – хто нагороду отримат. Так было і того рока. Перед самым актом вручыня Нагороды стояли мы в групші, в якій были і лавреаты з минулых років і зьвідувяли мы ся очами а і словом: Хто? — Не знам — гварила Мальцовска, хоц она так близко джерела русиньскых тайности. ...А може не хтіла псути ядра, істоты несподіванкы? Або очывидности?!

Гей, очывидніст стає ся аж товды направду очывидна, коли ся обявит. І признам – кед прооголошено, же тогорічным Лавреатом Нагороды Александра Духновича остал **Миколай Ксеняк** – шыро, автентычні єм ся возрадувал. Адже Ксеняка як Автора чудовых короткых філософічных байок цініме од давна. Публикували мы іх уж не раз на сторонах „Бесіды". І... несподіванком было для мя, же отримал він русиньского „Оскара" за... том прозы *Біда Русинів з дому выганяла*. То добрі! То добрі, же хоц нас так невельо, не о вшыткым знаме, што маме.

Прото і не лем про то, влетіл єм на сцену, жебы стиснути руку Брату зо Спиша, Сьпівцьови Дротарів. Дакус несподівано і... непередвиджено для організаторів єм влетіл, якбы через неозволену отверанку. Але не жалує. Того, што єм почул од Брата, не возме мі нихто. Причым

Ждати єм не барз міг

бо час мій пряшівскій на тот раз ся уж кінчыл. По дни з половилом. На шит дни імпрезы! Але, што-ж! Як гварит Желем... Ага, тото єм уж читувал... З барз смутным лицьом ступил єм на перон стациї Прешов - Место.

(продолжыня на стороні 1)

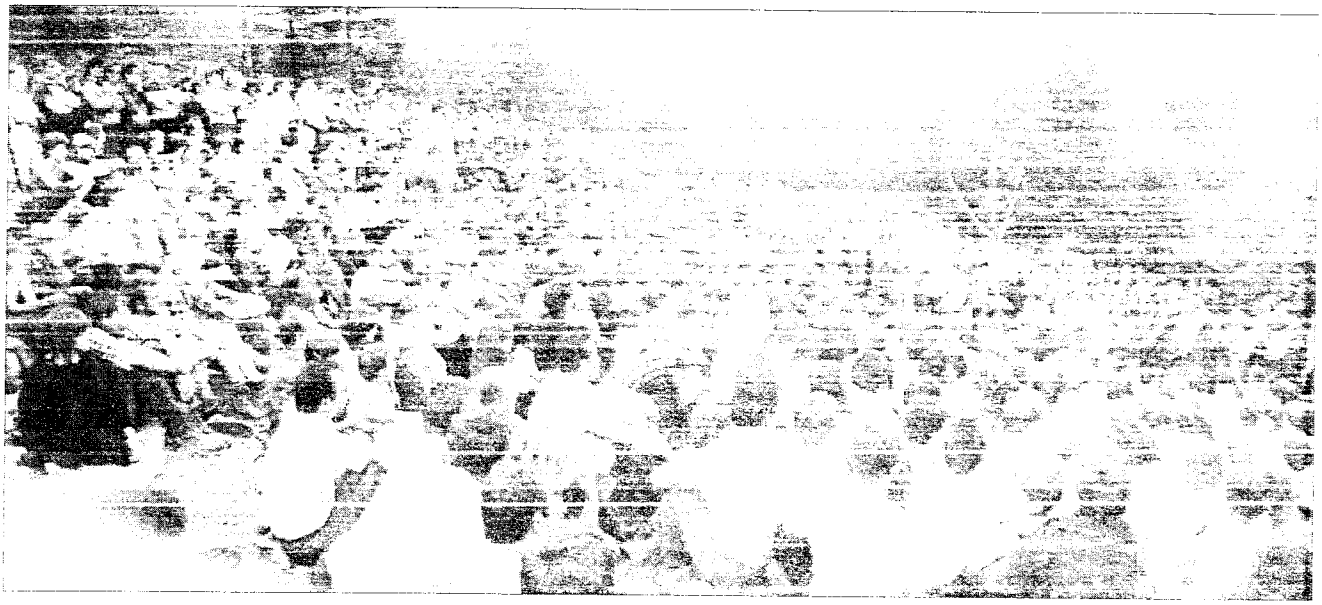

20 РОКІВ МИНУЛО ОД І ЛЕМКІВСКОЙ ВАТРЫ

„(...) Pierwszą Watrę zaplanowali na rok 1983. Aleksander Maślej chodził po urzędnikach, a tu wszędzie odmowy. Wojewoda nowosądecki, komunista. Ale ludzki człowiek, poradził: panie Maślej, znajdźcie sobie taką datę, żeby władza nie mogła odmówić. Wybrali 22 lipca. I tak już zostało." (*Gazeta Wyborcza*, 21 stycznia 2001)

„(...) Jak nam powiedział Piotr Czuchta, jeden z pierwszych współorganizatorów tej imprezy, w święcie uczestniczyło ponad 7 tys. osób. (*Gazeta Krakowska / Nowosądecka*, 21 lipca 2003)

Таку „правду" представлят ся сьвіту од долгого уж часу. Ма она „удокументувати" моральне право днешніх організаторів до Лемківской Ватры...

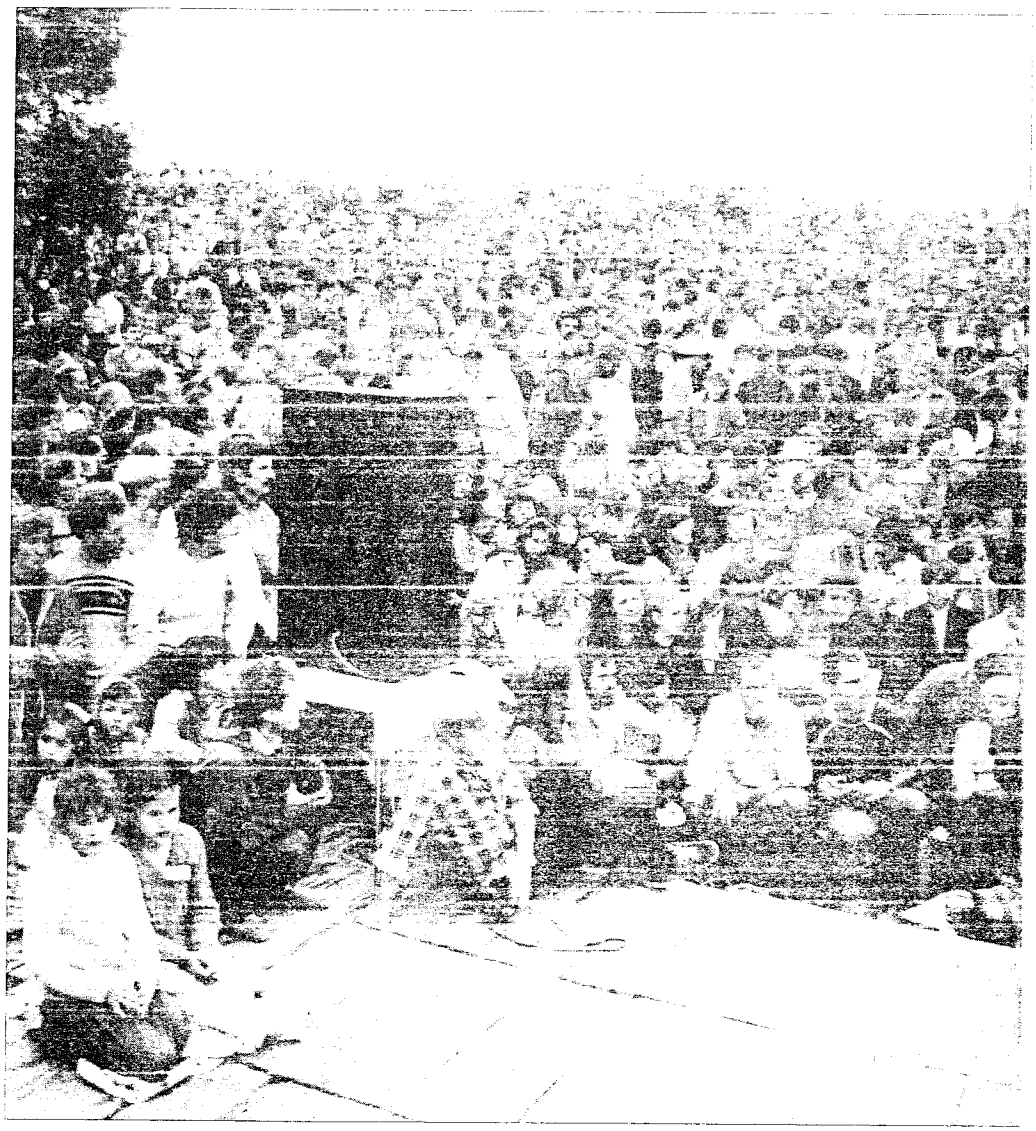

ОСНОВНЫ ФАКТЫ З ІСТОРИІ ПЕРШЫХ ЛЕМКІВСКЫХ ВАТР

— Орґанізацию І Лемківскої Ватры полагодили в Уряді Ґміны Устя Ґорлицкє Володислав Ґрабан і Петро Трохановскій. На основі поданого нима писма Ансамблю Пісні і Танця „Лемковина" з дня 15.07.1983 („Лемковина" была товды єдином нашом інституцийом посідаючом печатку; зрештом і на основі співпрацы з „Лемковином" заложыли мы орґанізувати Лемківску Ватру). Начальник Ґміны Устя Ґорлицкє ДЕЦИЗИЙОМ з дня 26.07.1983 зозволил на:
„zwołanie i odbycie zgromadzenia w formie obozu doskonalenia poziomu artystycznego młodzieży w dniach od 12.08 od godz. 8.oo do dnia 14.08.1983 do godz. 20.oo, na polu biwakowym w Czarnej. // Przewodnictwo nad zgromadzeniem obejmie Ob. Piotr Trochanowski (...)."
— Хоц імпрезу одраз названо „Лемківска Ватра", таком тіж назвом окріслила ю преса, офіцийні в урядовых документах назва тота появила ся в зозволіню на другу з ряду імпрезу. В Дециізиі Начальника Ґміны Устя Ґорлицкє з дня 3.07.1984 написано:
„(...) zezwalam na zwołanie i odbycie zgromadzenia w formie imprezy kulturalnej pod nazwą „Łemkowska Watra 84" w dniach od 20 – 22 lipca 84 na polu biwakowym w Uściu Gorlickim. /Czarna/
— В писмі Ансамблю „Лемковина" до Заряду Кружка Стоваришыня Лемків в Кренициі, з дня 10.01.1990 м.ін. написано:
„Zespół P i T „Łemkowyna" firmował siedem kolejnych „Łemkowskich Watr", teraz zaś mając na względzie fakt założenia przez Wasze środowisko własnej statutowej organizacji czujemy się w obowiązku prawnego przekazania Wam imprezy, która zresztą zawsze była, biorąc pod uwagę prawa autorskie – Waszą moralną własnością."
Чом ся так не стало – напишеме (може) по наступных двадцетьох роках. Як дозріє час.

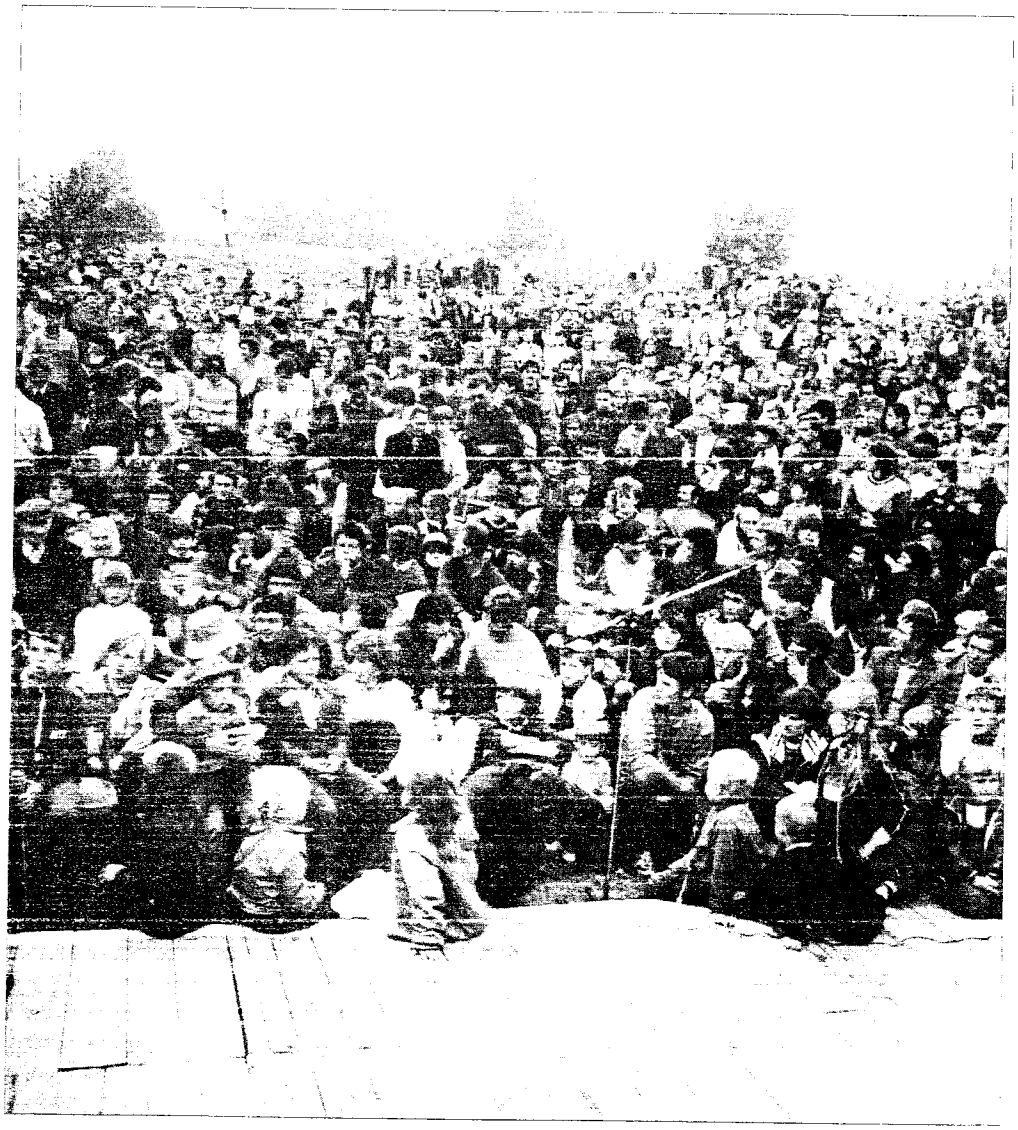

На знимці горі: II Лемківска Ватра, Чарна '84. Перед зобраном публиком выступує „Лемковина".

На знимках долов – V Лемківска Ватра, Бортне '87. Фотерепортерови ани на двараз не повело ся взяти до обєктыву зо сцены цілой публикы (з інчого місця ани тілко не было то можливе).

Попозерайте, може ся найдете на дакотрій знимці, може ожыют в Вас найкрасшы спомины з тамтых років?

Попозерайте, чом зродят ся в Вас, тых наймолодшых товды, будуючы рефлексиі?

...В нас жыют спомины заєдно. І жыє сатисфакция – же дали мы жыты ТАКІЙ імпрезі... жыє без взгляду на тото – што ся з ньом діє днес. (Ред.)

СЕМИЙ - ВЕЛИКІЙ...

(докінчыня зо стороны 13)

На пероновій лавці гзили ся, шалітли обторганы Циганята. Походжував єм отже і курил, а кед єм шмарив недокурка, гултнуло гу нему двоє Циганят і мало ся не били на кавалькы смердячкы. Товды єм подумал, же може не аж так пристає гу мі Желемова теца, же не аж так далеко мам домів.

Думкы – як колеса, повіл хтоси інчий. Катуляют ся, вертают своїм місцьом на шораз то нове місце на земли.

Моі думкы вертали до єдного місця, своїм місцьом. От уж і потяг минул Липяны, зачал спинати ся убічами Спишско-Шаршского Меджегря, о хвилю, по другій страні долины Торисы, вказали ся білы вапенны скалы Черхова. При Пустым Поли, котре днес не пусте, думкы внурили ся в глубину віків, полетіли до улюбленого мого збійника Савкы. Ту бо він, як записано, на Пустым Поли обрал з компанійом грубого магната...

І зас вернули ся думкы до Пряшова. Там другове диспутують в секцияк. Ачий не сут то секциі гмерців. Старам ся вірити в тото. Єдну з шестьох – медияльно-выдавничу мал єм вести, та што-ж... А як там сой радит Др Михал Сандович? На пополудньовым засіданю, кед вышол до мовниці, кед розвинул пред зобраным кольорову мапу „Мала Лемковина" і красномовно представил свій проєкт загаздуваня найбарже занедбаных реґіонів Лемковины, дораз заразил до себе купу люди, в першым ряді економістів, бізнесменів. На полуденковій перерві зобрала ся при ним шувна група заінтересуваных, з підкарпатскым підприємцьом Падяком на челі. Гей, Др Михал то великій візионер. Нераз свої візиі аж і реалізує. — Ци ся му поведе — думал єм — з том остатньом, найсьмільшом, опертом в заложыню на Европскій Унії? Хтіл бы-м дожыти, *видіти* (тот) *плід выгритий*. Та тото уж не в руках Европскоі Унії.

...А як там вольбы-выборы? Нем пріщу домів, дораз подзвоню до Пряшова! Ачий буде то ціло міст тота, котрой єм ся сполівал, то значыт –

Наш Андрій шефом Сьвітовой Рады Русинів!

Так і быти! Мы так ставляли, были мы того такой певны. Той остатньой ночы сіділи мы в герметычным кругу і міркували – хто? Не розтопленій віск метаний на воду, не розложены карты, а здравий розсудок вказувал – Андрій!

Так і быти! І што на то речете? А представлял єм Вам уж по нашым стоваришыньовым Конгресі раціі, які промавляют за Андрійом Копчом, вказувал єм на на його шыріст, одданіст справі. То ниякій не припадок, же выбрано го Ведучым Сьвітовой Рады Русинів! Не причынил ся гу тому в вешній мірі і факт, што

VIII Сьвітовий Конгрес Русинів одбуде ся в нас, в Кременци!

Адже сім минулых Конгресів одбывало ся в шестьох ріжных краях, а ведучий Сьвітовой Рады Русинів заєдно походил зо Словаччіні, з Пряшова – неписаной нашой столиці... О, заправды, был бы-м забыл! Хтіл єм Вам зацітувати слова заступкыні шефредактора „Народных Новинок" Анны Плішковой: (...) *Тот факт значіть, же по першыраз в 12-річній історії Сьвітовоґо Конґресу Русинів функція преседы організації „опустила" Словеньско.* Тыма словами, як бы завішеным акордом, закінчыла она свій репортаж. Ци не чусте в ним мінорной ноткы, маленького жалю за...?

Поможме Андрійови! То неправда, же Андрій Копча не хце ничыйой помочы, то бздура, же Андрій „по трупах" дужыт лем до власти. Кед буде виділ, же є кому тоту „власт" одцати – прекаже ю в своім часі в чесны, нестрахливы рукы. Лем мусят ся такы найти!

...Але-м зашол в бесіду! Заміст гратулювати... Гей! Гратулюю, гратулюєме Ти, Андрій, шефування в нашым Сьвіті. Вед го хоц лем до 2005 рока, до осмого Конгресу. Мы Ти поможеме.

...Сниł ся мі поконгресовой ночы сьвітовий

Форум Русиньскоі Молодежы

Виділ єм за президияльным столом нашых молодых соколників, *виділ єм сына*. А мы стары, сивы, зо слезком, з нотком меланхолії, віры і надії, слухали...

Снила ся мі предвечырня Лемковина, якуй-м виділ з вікна потягу, вертаючы з Пряшова. Може ся мі присниł і раніша. Як стас над ньом сонце.

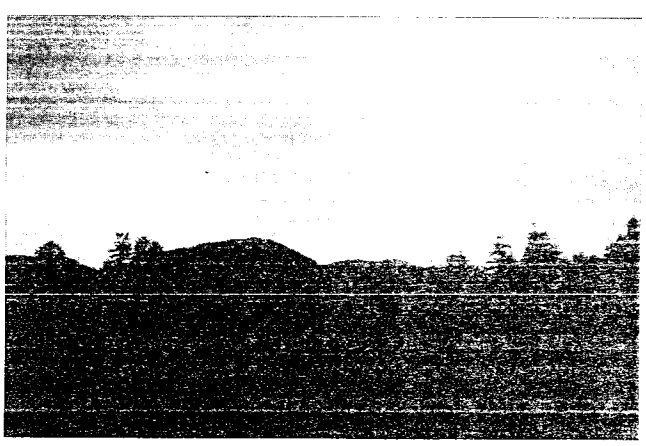

ПАВЕЛ РОБЕРТ МАГОЧІЙ

Старе і нове

(Выступ на 7. Сьвітовым Конгресі Русинів)

Сьвітовий Конгрес Русинів є фактом помірно старым. По перший раз ся одбыл в марши 1991 рока, а днес має 13 років. То значыт, же Сьвітовий Конгрес Русинів є докінця старший як три краіны, з яких сут ту делегаты – Словеньско, Украіна і Сербія – Чорногора. За тот час сме набыли досьвідчыня в організуваню конгресів. Тот конгрес є семий і позераючы на спектрум діятельства і звязаных з ним подій він є найбільший.

Тым вече незалежна егзистенция Сьвітового Конгресу Русинів приносит дакілько практычных проблемів. Беручы до увагы величезны фінансовы выдаткы як і людской енергіі, мож поставити вопрос, ци буде мож або ци будеме хотіти в будучности ораганізувати нашы конгресы в „старым" форматі. Тот вопрос я просто даю під вашу розвагу, але не буду ся старал ту найти на нього одповід. Але мы повинни высловити наше найсердечнійше подякуваня вшыткым тым, што уможнили зробити тот прекрасний 7. Сьвітовий Конгрес Русинів і з ним звязаны супроводны акциі: Міністерству Культуры Словеньской Републикы, організаційному комітетови нашого домашнього газды – Русиньской Оброды і окреме ведучому Сьвітовой Рады Конгресу Александрови Зозулякови.

В нашым Сьвітовым Конгресі є тыж много „нового". За послідні два роки маме нового ведучого; конгрес є остаточно зареґіструваний, має правну особовіст на Словеньску, з власным банковым рахунком; вросло число асоциюваных членів і надіме ся, же нашым осмым полноправным членом ся стане русиньска організация в Румуніі; та може найважнійше є тото, же наш конгрес організуєме ведно з 1. Медженародным Форумом Русиньской Молодежы і же традиция, яку зачынаме ту в Прящові, надіеме ся, буде продолжувана в будучности. Не чудо, же тоты новы факты выкликують новы проблемы. Єден з них ся тычыт численности делеґацій з ріжных держав – членів конгресу. Ци мусит кажда з делеґацій і надале обсягувати по десят членів? І ци бы не мали асоциюваны члены або індивідуальні, або як група, дістати право голосуваня на Сьвітовій Раді? Ци повинны быти дві окремы делеґацій зо Зєдиняных Штатів і Канады, і ци бы не мала остати лем єдна північноамерицка делеґация?

Екзистує тыж інчий проблем: офіциальний друкуваний орган Сьвітового Конгресу, часопис „Русин". Од свого выникніня в 1990 році, коли ся появило його нульове число, часопис выдавала наперед Сполочніст Енді Варгола в Меджелабірцях, а од другого числа в тым самым 1991 році часопис „Русин" был фінансуваний з розпочту приділеного Міністерством Культуры Словеньской Републикы Русиньскій Оброді на Словеньску. Підчас высше 10-річной екзистенціі часопис ся выдавал подля фінансовых можности Русиньской Оброды, залежных головні од розсягу державной дотациі приділеной на русиньску культуру, яка часто ся колысала і колыше. В звязи з ньов з боку чельных представителів Русиньской Оброды высловлювали ся погляды о потребі выдаваня такого часопису в общым, з єдного боку, як і о можности выдаваня власного друкуваного органу Сьвітовым Конгресом Русинів, вдяка чому, подля них, бы вече фінанций могло остати на місневы культурны акциі Русиньской Оброды. Кедже Сьвітовий Конгрес Русинів од 2002 рока має правну особовіст, то з такыма поглядами і аргументами представителів Русиньской Оброды мусиме быти згідны. Зато мушу повісти, же Сьвітовий Конгрес Русинів повинен формальні подякувати дотеперішнім выдавателям часопису, та головні Русиньскій Оброді, і же зачынаючы 2004 роком часопис ся стане фінансовым і выдавательскым ділом Сьвітового Конгресу Русинів, чым бы ся остаточно выполнил єден з пунктів Постановы 1. Сьвітового Конгресу Русинів з рока 1991 односно власного друкуваного органу, часопису „Русин".

Але сут ту і дальшы три темы, о котрых хочу днес бесідувати. Окрем того собі думам, же тоты три темы сут найважнійшыма про будучу орьєнтацию русиньского руху. Тыма темами сут: бізнес, наука і молодіж.

Односно бізнесу думам на два аспекты. Перший ся тычыт ріжных родів бізнесу – реставраций, спожывчых склепів, автосалонів і автосервісів ци інчых – як части общой економікы, якы сут во власництві або нима керуют особы русиньского походжыня. Тоты ай інчы сферы предприємчой роботы повинни підтримувати сами Русины. Інчыма словами, Русины мали бы купувати хліб і молоко в своіх склепах або купувати і поправляти авта в своіх автосалонах і автосервісах, пити пиво і каву во своіх пиварнях, кавярнях ци реставраціях, словом во фірмах, якы сут во власництві родаків – Русинів. Першым кроком ку тому, жебы ся то дало зробити, мало бы быти створіня списку бізнесовых субектів во власництві Русинів в каждій державі. Потім бы ся жадало пересьвідчыти іх власників вывісити на дверях своіх фірм надписы, як наприклад: „Наша фірма спомагат Сьвітовий Конгрес Русинів", або же спомагат дакотру місцеву русиньску організацию в окремій краіні.

Інчий аспект бізнесу ся тычыт незысковых русиньскых організаций, такых як Русиньска Оброда, Стоваришыня Лемків або Руска Матка, кажда з яких дашто продукує, наприклад книжкы, музычны касеты і інчы товары з культурной сферы. В общым мушу констатувати, же, на жаль, барз мало увагы ся дає зысковому продаваню тых товарів. На ілюстрацию можу привести, же минулого рока сме зробили експеримент, вложывшы 2000 американьких долярів на створіня выдавательского фонду при Сьвітовым Конгресі Русинів. Першым надрукуваным выданьом стала ся книжка Миколая Ксеняка *Біда іх з дому выганяла*. Цілю експерименту было не лем надрукувати книжку Ксеняка. То было цілком легке діло, бо за сучасных технологій практычно каждий може надрукувати книжку! Найтяжшов задачов было продати книжку – жебы Конґресови ся вернули хоц лем наклады на друкуваня. Як част публикациі і маркетінґового пляну была участ автора в продаваню книжкы. І доправды, пан Ксеняк успішно выконал свої задачы. Чекал сьм, же тот експеримент ся стане якымси модельом. Та од товды книжкы ся обявили без належной увагы о продаваню.

Дозвольте мі быти чесным а може кус острым. Кед не мож продати достаток книжок або покрыти зачаточний вклад, товды може такы книжкы ани не треба выдавати. Я стою на челі Карпаторусиньского Дошліднього Центра в Зъєднаных Штатах Америкы 25 років. Наш центер за тоты рокы продал такой 50 тисячи книжок і мап з русиньском тематыком. І без огляду на то, же наш центер нигда не дістал ниякой штатной підпоры, то значыт, же мы меньше способны продати дост книжок або покрыти нашы наклады, надрукувати або здобыти на перепродаваня новы титулы і все іщы мати звышку на фінансову підпору про русиньскых вченых і писателів в Европі на реалізуваня досліджынь і публикациі іх книжок.

Я істый, же много, кед не векшына з вас, што сідите на тій аудиторії, є скотных оцінити то, што тварю, бо сте пересьвідчены, же подібны торговы принципы, яких описую, сут можливы лем в богатій Америці, а не меджі „бідныма Русинами" в Европі. Та дозвольте мі привести єден важный контрааргумент. Парадоксальне, же наюспішнійше русиньске выдавательство фунґує в економічні найбіднійшій країні, де жыют Русины. Думам о Україні, точнійше Ужгороді і цілком конкретні о Выдавательстві Валерия Падяка. Я не думам, же буде перебільшыньом повісти, што за послідні три або штыри рокы Падяк надрукувал вече титулів в русиньскым языку або о Русинах, як вшыткы русиньскы выдавательства в Польшы, на Словаччині, на Уграх і Югославії доведна. При тым, він так зробит без якысой штатной підпоры. Як є то можливе? Ци пан Падяк є даякій чародійник? Ні, можливо є то вдяка терезвым і мудрым стратеґіям бізнесу. Споминам тот приклад, жебы вказати, што є то можливе не лем в „богатій" Америці, але і на „бідній" Україні. Просто повіджено, русиньскы институції в інчых країнах повинны ся вчыти од Валерия Падяка і наслідувати тото, што мож назвати феноменом Падяка.

Сучасно треба повісти, же кед Русины в інчых країнах хоц зрозуміют логіку бізнесу, і так все іщы мусят здолати дакотры поважны психологічны барьєры. Жаль, много русиньскых діятелів опровержливо позерат на бізнесове діятельство, як на штоси нижше од іх, подля них, выжшых артистычных або інтелектуальных ціли. Але тоты самы люде ся не ганьблят просити грошы од інчых – або од власных власти, або од русиньскых організаций в Америці. Але ци тоты джерела будут доступны все і в будучности? Я собі то не думам. Екзистує тыж інчий психологічний проблем, якій, подля мене, не мож назвати інакше, як жарливіст або завист. Інчыма словами, заміст того, жебы підтримувати русиньскій бізнес і зробити Русинів успішныма предприімцями, більша част Русинів радше купує річы инде, выходячы з принципу, же кед я сам не можу обогатіти, товды ани мій сусід, докіньця ани моя родина тыж не сьміют быти богатыма. Якраз во звязи з тым проблемом стары прикметы характеру мусиме замінити новыма: великодушністю і переконаньом помагати власному народови.

Друга тема, якой бы-м ся хотіл дотулити, є наука. В якісым смыслі дакілько минулых років были окреме важны. Доводом к тому было выданя науковых монографій, котры свойов якістю можут ся рівнати найліпшым роботам в сучасній европскій і пілнічноамерицкій науці. Ту думам про основны книжкы о ріжных аспектах русиньской культуры, обсягующых од 300 до 600 сторінок. Меджі нима сут історії літературы Олены Дуп-Файфер, Елейн Русинко і Василя Хомы; лінґвістичны студиї Юрия Ванька, Александра Тойча і Юлияна Рамача; сотиологічны аналізы Мартяна Гайдоша, Станіслава Конечного і Евы Міхны, культурологічны студиї Іштвана Удварія, Александра Дуліченка і Марка Штегера; історичны роботы Богдана Горбаля і докіньця англьоязычна Енциклопедия історії і культуры Русинів. Барз недобрі, кед не маме выставленой той колекциі на семым Сьвітовым Конгресі Русинів, котру я поважую за дванадцет найліпшых науковых робіт, написаных авторами штонайменьше осмох держав.

З другого боку, єм щесливий, же тогорічна стипендия про русиньскы студиї при Торонтскым

Університеті, заложена філянтропом Штефаном Чепом, жачала ся успішно реалізувати підчас академічного рока 2002/03. медже першыма выбраныма была Др Анна Плішкова з Пряшівского Університету, Михайло Фейса з Новосадского Університету (який про здравотны причыны ей не буде міг реалізувати), Др Петер Прудес з Факультету Права Університету Й. Шафаріка в Кошыцях і Борыс Варга з Войводины. Наступны кандидаты, якы мают найліпшы предположыня дістати стипендию, походят з Угор, Украіны і Ческой Ребублікы.

Товды, кед науковы публикациі о Русинах ся зъявляют в ріжных країнах, аторы тых вызначных робіт не все утримують контакты медже собов або ся особисті ани не знают. Зато думам, же настал час обновити практыку організувати науковы конференциі, якы бы ся поважні плянували найменьше рік допереду і якы бы были доправды медженародныма подля репрезентуваных участників і окреме подля участ тых вчених, котрых єм споминал медже авторами найліпшых книжок.

В тым контексті хотіл бы-м ся особливі звернути ґ ідеі меджерегіональных робочых семінарів з цілю выробити взаімну термінологію. Ту думам не лем о лінгвістычній термінології, але тыж історичній і географічній. Наприклад, дакілько люди ся ня просило, ци колиси буде англьоязычна Енциклопедия історіі і культуры Русинів преложена на русиньскій язык. Самособов, было бы то барз добрі. Але переклад такого характеру вымагат в першым ряді термінологічной стандаризациі. Я сам не виджу такой можливости в припадку, кед докіння ніт згоды при етнонімах на означыня Русинів як противвагы інчых близкых народів.

Третя і послідня тема – молодіж. На нашым послідним конгресі в Празі єм вышол з пропозицийов регулярного медженародного форуму русиньской молодежы, якій бы ся одбывал незалежно, або може ведно зо Сьвітовым Конгресом Русинів. Барз приємным посповіданьом про нас было, же русиньска молодіж тоту задачу на себе взяла, в окремых країнах основала народовы молоділжны організациі, представителі якых завитали до Пряшова і стрітят ся заран на першым Медженародным Форумі Русиньской Молодежы. Я од серця вірю, же тота стріча молодых люди є єдным з найважнійшых, кед не найважнійшым успіхом в нашым русиньскым дли за послідні два роки.

Наша русиньска молодіж сама выріщыла – як і в якій формі організувати свій медженародний форум. Інчыма словами, они робили незалежно од Сьвітового Конгресу. І так то має быти. Але треба додати, же не робили в ізоляциі. Радили ся з дакотрыма членами Сьвітового Конгресу, тісно спілпрацували з Гавриілом Гаттінгером, котрий пришол з мудров ідейов медженародного русиньского молодіжного літнього табору, яка ся по першыраз реалізувала минулого літа в Комлошці на Уграх.

Дозвольте мі ту высловити як раду, не диктат, дакілько пропозицийі на проекты про нашых молодшых колегів. Мы знаме, як важне было про Русинів записати ся Русинами підчас списуваня люди в 2001 році на Словеньску. Самособов, в будучности будут дальшы списуваня не лем на Словеньску, але і в інчых країнах, де жыют Русины. Тыж знаме, наприклад, же кількіст шкіл з русиньскым языком навчаня може і мусит зрастати в Польщи, на Словеньскі і Уграх, але поміч од державы може быти реальна лем товды, кед родиче будут хотіти свої діти давати на русиньскій язык. Може молодіжны організациі в каждій державі можут взяти мапу заселінь Карпатской Руси і вырішыти систематычні одвиджувати каждe село підчас наступных дакількох років з цілю поінформувати іх жытелів о русиньскым руху, русиньскых організациях, русиньскій пресі, книжках, культурній роботі і што найважнійше – заохотити люди, жебы ся домагали шкіл з русиньскым языком навчаня, жебы ся записували Русинами підчас списуваня люди в офіцийных документах. Жебы ся вернути ґ темі бізнесу, додам, же продаваня книжок в русиньскым языку, новинок і часописів головні медже молодыма людми поможе выдавательствам стати ся зысковыма.

Наконец наша молодіж на першым Медженародным Форумі може захоче запамятати собі слідуюче. Попри віковым ограничыню до 30 років, памятайте, же не сте аж такыма молодыма. Інчыма словами, мусите позерати допереду і дозаду: допереду в смыслі недалекой участи в Сьвітовым Конгресі Русинів і в окремых народных русиньских організациях; дозаду в тым смыслі, же вы і лем вы можете поінформувати молодшых, 10, 12 або 16-річных, же мают легітимуване місце і можливіст стати ся участниками русиньского молоділжного руху, котрий вы в тым році формуєте.

Сумуючы дозвольте мі просто припомнути, што є найважнійше про Сьвітовий Конгрес Русинів і його участників: тото, же можеме цінити собі як старе, так і нове; інчыма словами, заховати вшыцко хосенне з минулости, але быти приправеныма ґу змінам, якы забезпечат більшы успіхы в будучности. Зато вірю, же будете згідны з тым, же підчас наступных дакількох років русиньскій рух мусит ся найвеце старати о бізнес , науку і молодіж.

ОЛЕНА ДУЦЬ-ФАЙФЕР

Культура Лемковины в другій половині XIX та на початку XX століття

(продолжыня - 4)

Дальшым важным навчально-культурным центром для Лемковины был Перемышль[74]. Єпархіяльна духовна семінария[75] істнувала в Перемышли уж в роках 1781-1783. Скасувано го враз з отвориньом генеральной семінарии во Львові. Але уж в 1802 р. Цисар Франц I выдал позволіня на заложыня окремой семінарии в Перемышли. Та аж 1845 рока єпископ Йоан Снігурскій постарал ся о пренесіня IV рока семінарийных студий для догословів свойой спархіі до Перемышля. Його стараньом основано ту кафедру пастырского богословія і велику присемінарийну бібліотеку. В 1893 р. Єпископ Юлиян Пелеш отримал згоду на основаня полной єпархіяльной семінарии в Перемышли. Будову семінарийного обьєкту, розпочату в 1912 р., перервал початок войны. Отвориня полной семінарии было отже можливе аж в роках 1921-22.

Зо споминів Анатолия Вахнянина[76] выходит, же барз великій процент абсольвентів перемышльской семінарии становили Лемкы. В 1863 р. рівнал ся він 50%.

> Такым чыном на дванадцетьох богословів четвертого рока в Перемышли было товды шестьох Лемків: Дуб, Дуркот, Кмицикевич, Мохнацкій, Товарницкій і Хыляк, і вшыткы они остали пізнійше свящєнныкамиˇ.

Під конец девятдесятых років число лемківскых студентів в Перемышли барз ся зменшало. Єдном ж причын была селекция, маюча на цілі выелімінуваня русофілів[78].

При духовній семінарії, в Перемышли істнувала іщы єдна інституция, котра мала велике значыня для Лемковины. Был то Лякоучытельскій Інститут або Заведенія півческо-учительскоє, основаный в 1816 р. при соборі Св. Йоана Крестителя, стараньом єпископа Михаіла Левишкого, за згодом Апостольской Столиці і цисаря Франца I[79]. Цілю той інституції было приготовліня достатньо выквалїфікуваной кадры жаків, котры попри свойій обычній жаківскій функції могли бы полнити ролю учытели народных шкіл. Зато тіж учениками інституту мала быти выключно мужеска грекокатолицка молодіж. Принимано переважні хлопців з худобных родин, котрым здобыня осьвіты мало запевнити посаду, з якой мож было выжыти. Окрем сьвідоцтва зкінчыня двоклясовой основной школы, вымагано од них здібности, потрібных доброму жакови і учытельови, а передовшыткым поручыня пароха о выріжняню ся кандидата што до обычаів і талантів. До подань долучано сьвідоцтво худобности, будуче основом до звільніня ученика з оплат за науку. В інституті будучы жаки окрем загальной осьвіты отримували знаня з обсягу граматыкы церковно-славяньского і руского языків, літургікы, сьпіву, церковных правил, „практычной логікы", основ педагогікы, методикы навчаня. Роля жака при лемківскых парафіях была важна[80]. Єдным з найбарже знаных лемківскых жаків - абсольвентів перемышльского інституту был Сименон Трохановскій з Білцаревы, посол до галицкого сойму в роках 1870-1880.

В 1893 р. отворено в Перемышли Рускій Інститут для Дівчат[81] (пізнійше Український Інститут для Дівчат) - школу враз з бурсом, одповідник мужеской гімназиі, де рускы дівчата отримували полну загальну осьвіту і при тым основы домашнього господарюваня та деякы відомости з обсягу выхованя діти і гігены. Навчаня проходило в рідным языку. Додатково вчено польского, німецкого і французкого языків. Початково школа мала характер выділовой школы. З часом при інституті організувано женскій ліцей. Перша матура одбыла ся в 1908/1909 шкільным році. Вельо дівчат по матурі піднимало студиі.

Культурно-інтелектуальне жытя Русинів в Перемышли розвынуло ся іщы в першій половині XIX століття, выперединуючы Львів. В 1816 р. заложено ту Societas Presbyteriorum (Товариство Духовных), котре было першом організацийом рускої інтеліґенциі. Його цілю было выдаваня книжок о осьвітнім і релігійным змісті. В Перемышли опрацувано і выдано першы шкільны учебникы,

---

[74] Загальны інформациї на тему школ в Перемышли подаю головні на основі: Б. З а г а й к е в и ч, *Освіта і школи в Перемишлі*, [в:] i d e m (red.), *Перемишль - західній бастіон України*, Ню Йорк—Філадельфія 1961, с. 239-285; Z. F e l c z y ń s k i, *Rozwój kulturalny Przemyśla 1772-1918*, [в:] *Dzieje miasta Przemyśla*, cz. 2, Warszawa 1974, с. 147-263 та споминів С. Шаха (С. Ш а х, op. cit.).

[75] Б. Г р и н и к, *Українська Католицька Духовна Семінарія в Перемишлі*, [в:] *Юбілейний альманах українських католицьких богословів Перемиської єпархії*, Перемишль 1937, с. 96-116.

[76] А. Б а х н я н и н, *Спомини з життя*, ред. К. С т у д и н с ь к и й, Львів 1908, с. 48.

[77] С. Ш а х, op. cit, с. 105.

[78] Ibidem.

[79] F. R z e m i e n i u k, op. cit. с. 143, 150-152.

[80] В. Х и л я к (Ієронім Аноним), *„Мой блаженной памяти дяк" (Характеристика вымершого покоління)*, [в:] i d e m, *Повісти и разказы*, т. 4, Львовъ 1887, с. 3-23.

[81] Й. М а л к о в с к і й, *Рускій Институт для дівчат в Перемишли, його повстання, розвій і теперішній стан на підставі актів, протоколів і власних споминів*, Перемишль 1912.

одтале вышли першы пробы обороны руского язы-ка. Організувано ту дві великы бібліотекы, числячы бл. 30 тисячи томів кажда (Івана Лавровского і єпископа Йоана Снігурского). Єпископ Снігурскій был правдивым меценасом і промотором культуры. За його ініціативом і фондами основано спомнений інститут для жаків. В 1829 р. його діяньом заінсталювано єпископску друкарню в Перемышли.

Од половины столітя выдавано в Перемышли календарі „Перемышлянинъ" (1850-1861; 1863-64) і альманах для жінок „Перемышлянка" (1862). В 60. роках актывным ся стало гімназийно-семінарийне середовиско. В 1869 р. Анатолий Вахнянин організував народовецку „Громаду", числячу бл. 40 осіб. Была она актывна до початку сімдесятых років. В сімдесятых роках барже динамічным стало ся старорускo,русофільске середовиско. В 1878 р. выникла філія Товариства ім. Михаіла Качковского, а в 1891 р. філія „Просвіты". В 1886 р. за сьвідоцтвом студента IV рока богословія в Перемышли, Степана Онишкевича, в духовній семінарии серед 23 студентів было 6 народовців, 15 „твердых-кацапів" (то є старорусинів-русофілів) і двох нейтральных [82].

В 1891 р. выникло в Перемышли вокальне товариство „Боян", а пред першом сьвітовом войном пару молодіжных організаций: в 1907 р. Кружок для Товариського Самообразування, в 1909 р. спортовий кружок Сянова Чайка, в 1910 р. гімназияльна чытальня і драматычний кружок.

В другій половині XIX ст. серед руской інтелігенциі Перемышля значучий процент становили Лемкы. Были нима єпископы Тома Поланьскій (1859-1869) [83] і Юлиян Пелеш (1891-1896) [84], письменниця і організаторка жіночых товариств Клавдия Алексович, директор гімназиі Тома Поляньскій [85], професорове гімназиі Осиф Прислопскій і Михаіл Поляньскій.

О кілко Львів і Перемышль были пріоритетовыма осередками богословскых студий, то Краків зо своім Ягайлоньскым Університетом і Академіном Красных Штук притігал особливі студентів медицины, а в дальным ряді – права, єтнічных наук і філософіі та артистів [86]. В другій половині XIX і на початку XX ст. істнувало в Кракові небарз численне, але дост актывне руско-українське середовиско, гуртуюче ся головні попри грекокатолицкій парафіі при церкви Св. Норберта [87]. Студенты становили значучий елемент того середовиска:

> значучий вплыв на характер українськой суспільности міста, особливі од початку галіцийскої автономіі, мала українська молодіж, што студиювала в ній, а пак тіж і в Краківскій Академіі Красных Штук, яка становила видочну групу в академічным середовиску і вносяча новы ідеі до жытя старшого, консерватывного і дакус „летаргічного" покоління люди, котры часто уж лем в церкви чули ся „Русинами" [88].

Число слухачів ЯУ грекокатолицкого обряду в другій половині XIX ст. цілий час зрастало. Кед в 1866/67 р. было на ЯУ 7 студентів грекокатоликів, в 1877/78 р. – 15, в 1885/86 р. – 36, то в 1890/91 аж 65[89]. Краківскій університет, як єдиний в Галіції маючий лікарскій выділ, притігал студентів медицины і зо східньой єй части (Галичыны – П.Т.). Отже коли по установліню 1894 рока медичных студий на Львівскым Університеті більшіст рускых (українськых) медиків пренесла ся до Львова, значучо впало число студентів грекокатоликів в Кракові і становила в 1895/96 році 38 осіб, а в 1896/97 р. – 31 [90]. Зас факт, што ЯУ, як єдиний до першой сьвітовой войны выжший науковий заклад на землях давной Річпосполитой, давал змогу студиювати жінкам, децидувал, же значучий процент руской студентской суспільности становили акуратні жінкы.

В краківскій Академіі Красных Штук од початку 70. років XIX ст. до 1918 р. студиювало 81 студентів руской народности[91]. Найбільше популярном была для них кафедра Станіславского, де студиювали м.ін. Труш, Новаківський, Бурачек, Бойчук, Северин. Зо зробленого Горняткевичом спису не мож оцінити, кілкох Русинів на АКШ было Лемками, бо не подано в ним місця народжыня студентів. Ачий были серед них і Лемкы. Для приміру, серед вязнів з Лемковины, інтернуваных в Талергофі, однотувано студента АКШ в Кракові Михала Федорка з Глальшова [92] (привезено го ту 14 жолтня 1914 р.), котрий находит ся тіж в списі Горняткевича.

(продолжыня наступит)

---

[82] Б. З а г а й к е в и ч, op. cit., с. 260.

[83] T. S l i w a, *Polański Tomasz Syrus*, [w:] PSB, t. 27, c. 282-83; S. N a b y w a n i e c, *Biskupi...*, c. 71-75.

[84] Пізрий як в. припис 169.

[85] Пізрий як в. припис 117.

[86] Z. Ł u k a w s k i, W. S e r c z y k, *Młodzież ukraińska na uczelniach krakowskich w XIX i XX wieku (1867-1939)*, [w:] *Kraków-Kijów. Szkice z dziejów stosunków polsko-ukraińskich*. Kraków 1969, c. 231-268.

[87] В 1902 р. парафія числила 1150 осіб, а в 1914 р. 2100 осіб (подаю за С. Ш а х, op. cit., с. 238).

[88] T. F i l a r, *Miejsce społeczności ukraińskiej w XIX i XX-wiecznym Krakowie do 1918 roku*, „Krakowskie Zeszyty Ukrainoznawcze", T. 1-2: 1993, c. 433-458, ту: с. 441.

[89] Даны на основі: W. S e r c z y k, *Akademiczna Hromada" w Krakowie (1887-1895)*, [w:] *Studia z dziejów młodzieży Uniwersytetu Jagiellońskiego od Oświecenia do połowy XX wieku*, t. I, Kraków 1964, c. 219-240, ту: с. 220. Пізрий тіж выказ студентів грекокатоликів сенянского походжыня на ЯУ, A. B a n a c h, op. cit.

[90] W. S e r c z y k, op. cit., c. 220.

[91] Д. Г о р н я т к е в и ч, *Українці в Краківській Академії Мистецтв*, Краків 1931, с. 37-44.

[92] *Талергофскій Альманах...*, вып. I, с. 178.

ПАВЕЛ КСЕНИЧ

Як на Лемковині коровы продавали

„А чыє-ж то полечко не оране..." – роздер ся Ваньо по цілій Прегонині. И як ся роздер, так и втих. „Йой, кып то, кып – вздыхнул си тяжко. Капелюх на чело засунул, в траву ся втулил. И вснул. Кой долго не поспал. Жнива ся бідакови приснили. Та и ся зобудил з криком. „Е, зла кров" – отряс ся. Капелюх зошмарил, стебло си зорвал, медже зубы завділ – задумал ся.

Гей, што бы то гнескы робити? – зьвіданя основне поставил. – Піду до Горлиц! На торг. – закрикнул. – Еее, в таку кып – розсудні розважыл. Нове стебло си зорвал і в гамбі завдил. – До Ганці піду – засьміал ся щыро. – Еее, най сама приде – критычні поправил. – Йоооой, тяжко, тяжко – засмутил ся... И пішол до Горлиц.

И як пішол, так і дішол. Люди на торговици купа. Знамых полно. Хтоси штоси купує, хтоси штоси продає. Шыткы якысы такы нервовы. Літают, сварят ся. Кричат. Стиск великій. Обернути ся тяжко. – Йоооой, што за сьвіт – вздыхнул си Ваньо. И сіл деси з берега, жебы психіку лічыти. Але видит – сусід з коровом си стоіт. И сусід тіж го уж видит. И уж си махают, и уж ся витают. Кой сусід мусит до гміны, урадовы справы залатвляти. И Ваньо з неба му хпадат.

– Тримай, Ваню, корову за мотуз. А як бы ся купец подарил, то за сто двадцет продавай. Й же тювна повідай – повчыл сусід. – А я зараз вертам – дошмарил ищы и зникнул.

Остал Ваньо сам з коровом. Як ся му кус оприкрию, то и ся роздер: „Купили мі няньо корову, тай на мою бідну голову...". Одраз ся купец напил, котрому ся жаль Ваньовой головы зробило.

– А тювна?

– Та як же не тювна?!

– А кілко?

– Сто двадцет, лем тілко. Бер и буд здравий.

...Часу минуло купіпькы. Кілко доклалні – не зан нихто. Трава выросла. Велика. Лем Ваньо тот сам нам с яостал – в тых часох поступу и гнаня технікы. В траві си спал и было му добрі... Але што за зараза ся так дре з дорогы!?

– Грошы мі вертай!! Корова не тювна!!!

– Йой, та што од мя хочеш, чловече? Та она не моя. Та я лем єй продал. Зо сусіпом ся свар и дай людям спати. – Обернул ся Ваньо и в траву ся втулил.

– Та я єм не продал – роздер ся сусід.

– Йоооой, што за люде – вздыхнул си Ваньо. – Йоооой, што за сьвіт. Тот крик, тота свара...

МАРИЯ КОНОПНІЦКА

Ян Гус

Пред образом Брожіка

I

— Стою пред тобом і молчу. О суде,
Ты для мя не єс правосудьом Бога!
Під мій жертвенник каты кладут оген,
Уж кыпит гурма, што мя вела буде...
І нихто за мя не наставит груди,
І отворена уж велька дорога,
Котром журавлі летят на полудне –
До свого Бога...

Стою і молчу. Ніт мі обороны!
Ніт ни голосу, што за мном промовит!
Христос тіж молчыт... О, Христос тіж конат,
А його велькым, божественным словом –
Крест і тишына, і любови полны
Груди, што на ні склонена голова
З ганьбы короном...

Стою і молчу. Што речу, сказаний
За моі мысли, надіі, зітхніня?
Слава вам! Слава, о римскы вы паны!
Мі обороном є лем оніміня,
А виноm – дух мій, што строргал кайданы.
Слава вам! Адже і сама святыня
Надомном шепче: Амин йому, Амин!
В оген! Зотліня!

О, судці! Знам я вашых діянь силу!
Стою пред вами як поломник тихій
Зо земель вільных, што іх каптур пыхы
Од дни яснины нибы змерк одділил.
Знам, вашы клятвы сьвітом трясут цілым
І безпечнійший є хробачок лихій
Під мойом стопом, нич я під лестливым
Вашым оддыхом.

Та я не впаду пред вами в тырвозі,
Бог знає, видит моє серце чысте.
Дармо, біскупе, пастораломгрозиш,
Дармо проклинаш з оком ненавистным...
Дух мій істины зречы ся не може!
Він є свобідний – як даль променіста
І вірний дале. Тобі вірний, Христе,
Вседобрий Боже.

Уж єм не єрей! Уж сте здерли з мене
Ризы, якыма вам подібний был єм!
Рим гырмит іщы перуньом шаленым...
І мя оберне в порох, і зотлію...

Але не про то серце мам зломлене:
Свій пут єм звершыл, лан мій єм досіял,
І виділ Господ моі дни зогнены,
Знає як жыл єм.

Та в грудьох моіх остає тремтіня
Голубкы сивой, што крыльцями махат
Там, де єй гніздо ціле в поломіню...
Не зато-м блідий пред вами, монахы,
Не зато никну, же ся смерти страхам,
Лем же на край мій іде зневоліня,
Же виджу – дыржыт, тріщыт уж склепліня
Під нашым дахом.

Вітчызно моя! – Треба тобі знати,
Што час рішальний іде, уж настає...
Од Білой Горы, Табору слух хаватат
Дудін кінниці; гын зас сурмы грают...
Нарід мій битий, закутий, заятий...
Лем Ты, Господи, руку му подаєш,
Ты Бог жыючых і вільных... Ты святий!
Нарід мій – стас!

Готови-м – вед мя тепер, де маш вести,
Бікупе римскій і вы, законникы!
Не куплю жытя, вырекшы ся чести,
Піду, згорію – тихо, безшеслестно,
Лем мій жертвенник трупій дым понесе
На сьвіт тот дикій.

Пізрийте! Птахы летят ґу блакітам,
Свобідны, вільны, крыльцми волі биют.
Народе! Земльо! Стане ден, засвитат!
Прото вытігам рукы, до вас пию
Остатню чашу! Тіп вас іщы крыє,
Та стос мій горит... Риме! Ци єс сытий?
Я дух... Я жыю!...

II

...Коли то было? Ой, давно уж тому!
Під старым, темным ґотичным склепліньом
Збляклы вітражы, німбы засмуділи.
Сонце, колесу подібне златому,
Уж ся не кладе на мармурі білым...
Шак то так давно, так уж давно тому!

Римска пурпура багром уж не горит,
Трон – гын бутвіє, в сокровищах скрытий,
А білий орнат, шырым златом шытий,
Час тіж обертат во зотліня, в порох.
З уст же, што клятвы метали над сьвітом,
Марного шепту неє во просторі.

Уж ся минуло! Днес в тени костела
Тишына, спокій... Товды чом – народе,
Кєд двигаш очы ґу блідому челу
Засудженого, стримати-с не годен
Пережываня; чом зрінками водиш?
Адже то было, давно ся превело!

Ци-ж быс в полотні мертвым, в тій тишыні,
Чул духа голос, чул йойк мученика?
Ци-ж быс подумал, же днес жертвенникы
Горіти можут попри тій святыни,
Же дыхат іщы біскуп сперед віка?
Ци-ж быс йойк духа почул в тій тишыні?

Не побоюйте ся, о добры люде!
Днес Торкемады фіґуру воскову
Мож обізрити за ґрош і без труду;
Земля на жреців гнеска уж ялова,
І Рим уж присіл – вірте мі на слово!
Без побоювань товды, добры люде!

А хоц бы ожыл собор нечестивых,
Хоц бы стал біскуп з лицьом проклятника,
Я вам ґлейт даю – не будте страхливы!
Гнеска Европа уж не така дика...
Ідте в спокою, бо хоц бы горіло, –
Ніт уж одкале взяти мученика.

З польского перевьюл
Петро Мурянка

Нотка тлумача:

Давно тому, в далечкій уж молодости мал єм книжку (наголовка не памятам) – доконаний Павлом Гульком-Лясковскым выбір текстів найзнаменитшых польскых голов, образуючых іх отверте ставліня (легко повіджене) до родимого Римского Костела – як інституциі.Там то, і товды, значыт – в далечкій уж молодости – чытал єм *Яна Гуса* Конопніцкой. Книжка, як вельо інчых книжок, стратила ся (чытай – была пожычена доброму приятельови), але остал з ней в памяти тот єеден-единий, речений твір. Сідил во мі, а коли настал час мойой великой фасцинациі перекладами зо славяньскых літератур, запрагнул єм перевести го на нашу маленьку-белий-ку лемківску бесіду. (Судзу, же переклады великых творів змушуют до барз вытуженого гляданя в богатій, але знедоленій нашій бесіді забытых, забитых цінности – о чым нияк не хцут чути наші дециденты – выдавці.) Глядал єм по околичніх бібліотеках в ріжных выданях творів Марії Кононіцкой *Яна Гуса*. І... никде не было! Уж єм зачал тратити віру в свою памят. Може-м ся помылил? Пожалил єм ся пред добрым Приятельом – Антоні Крогом. І... нашол мі Гуса в вы-даню: Maryа Konopnicka, *Poezye* (...) t. III, opr. Jan Czubek (...) Warszawa – Lublin – Łodź – Kraków (без даты выданя, по мойому – меджевоєнне)).
З того выходит. Днешні Полякы, од комуністы по пралата боят ся *Гуса* Конопніцкой. Значыт – боят ся сами себе. Хоц... мы тіж ся боіме сами себе.

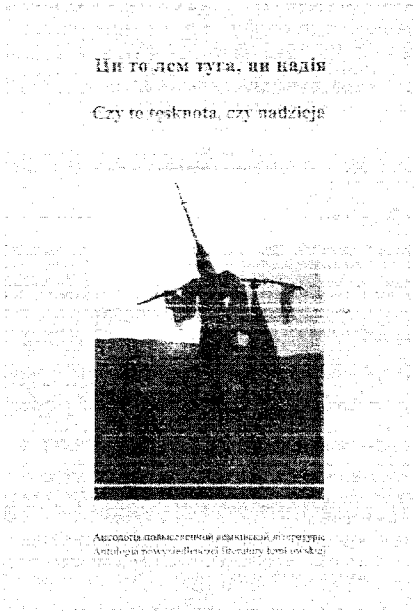

ЦИ ТО ЛЕМ ТУГА, ЦИ НАДІЯ – CZY TO TĘSNOTA, CZY NADZIEJA – Антологія повыселенчой лемківской літературы - Antologia powysiedleńczej literatury łemkowskiej, выбір, редакция, вступны тексты: Олена Дуць-Файфер, Стоваришыня Лемків, Ліґниця 2002, стор. 514, ISBN 83-909730-7-3

Книжка тота повинна бы быти выекспонувана в нашій „Выдавничій Поличці", подібні як в попередньом номері часопису *Енциклопедия історії і культуры Русинів*, ци як пару роках тому загальнорусиньска антологія поезиї *Русиньскы/рускы пісні*. І лем з причыны ограниченості місця в даным припадку так ся не стало. Не змінит то факту што антологія *Ци то лем туга, ци надія*, єст єдным з найважнійшых лемківскых, а і взагалі – русиньскых выдань не лем нашого часу.

Обшырна, велика (формат B4 – до котрого іщы вернеме) – достойно і достатньо представлят наше повыселенче літературне бытя, вміщат цілу есенцию лемківского „я", зберіганого і будуваного сьвідомо писаным словом через остатне, найтруднійше в істориї пілстоліття.

В антології запрезентувано двадцетьох штырьох авторів, творячых во вшыткых основных жанрах, видах літературы (ту наголосити належыт, што є то перша наша антологія того тыпу). З редакторского обовязку і для потребы чытача, барз пожаданого і барз сподіваного, треба представити творців. І так

— поезию репрезентуют: Іван Русенко, Яков Дудра, Миколай Буряк, Нестор Жылич, Іван Горощак, Мелянія Собин, Семан Мадзелян, Іван Желем, Іван Головчак, Павел Стефановскій, Василь Хомик, Петро Мурянка, Стефанія Трохановска, Володислав Ґрабан і Олена Дуць;

— прозу: Семан Мадзелян, Нестор Репела, Іван Желем, Михайло Дзіндзьо, Теодор Кузяк, Іван Головчак, Ярослав Зволінскій, Михал Сандович, Петро Мурянка, Ян Хованец, Володислав Ґрабан, Павел Коробчак і Павел Ксенич;

— драму, колиси популярну в нашій літературі, днес репрезентує лем трьох творців – Павел Стефановскій, Петро Мурянка і Андрий Копча.

В однесінію до драмы надіміти мож, же і в повоєнным часі творців было більше, особливі на американскым ґрунті, але Авторка выбору не взяла іх до увагы, судячы – быти може – што за мало заістнували на нашым „польскым" подвірци (во „Вводным слові" Олена Дуць-Файфер гварит, што: *територийний лімітатор ограничиват выбір до текстів тых авторів-Лемків, якы творят і публикуют в Польщы, або котрых тексты функцийонуют в лемківскым літературным жытю в Польщы, хоц выданы были напримір в Америці.*).

Вшытко єдно, єст то антологія барз богата і ворожу ій красне бытя серед лемківскоі суспільности. Переконаний єм, же выполнит она значучу ролю, далеко більшу нич полнят то подібны выданя в літературах, языках, народах барже щесливых.

По перше – буде то роля пропаґаторска. Хоц нерідко знаме представленых авторів, зобраны в єдно, мати будут векшу силу діяня на наше тырваня: адде – рече сес ци тамтот – єст тых творців шувні, не такы мы бідны, не такы малы.

По другє – роля, так бы-м рюк, уніфікацийно-інтеґрацийна. При збережыню ріжнородной лексикы, Авторка выбору – **за згодом авторів-творців** – застосувала єден правопис, в головным зрубі опертий на недавно выданій ґраматыці лемківского языка. І хоц незнатя як поведут ся в дальшым окремы творці, все то уж якысий крок. А єдности нам треба. Знає о тым добрі так Стефановскій, як і Ґрабан, як і Горощак (як і Мурянка). І думам, же кед хочеме **быти**, колиси мусиме ся **зыйти**! Поступити єдно другому. Не зато, же хтоси хоче быти кымси, а зато – же може хтоси дакус дале зашол, ідучы ци принагідні, ци передумано-цільово. І не важне хто, важне – же зашол. І же – треба ся зыйти!

Все при омовлінях книжок дакус, як сте зауважыти ачий встигли, мамрю. На тот раз – кед бы-м ся впер, та од языковой страны дашто бы-м нашол. Але то уж было бы дакус неделикатне, таке насильне гляданя.

Та без мамраня, взагалі, ся не обуду. Не можу поминути ролі Андрия Копчы в ділі самого выникніня антології. То він был ей думкодавцьом. І дуже подбал о ей выданя і належне му было з той раци конкретне слово.

Малым словом спомну іщы о приведеній во „Вводным слові" моій антології *Мамко, куп мі книжку*, окріслений тым коротко – „невелика". За вісем років такой лем з ней корыстали Лемчата (же помину саму школу), выступуючы на всякых нашых імпрезах, на обох Ватрах, обох Русальох, в Рускій Бурсі, витаючы нашых Владык на кєрмешах.

До повитаня Владыкы в Креници, в 2003 році, взял єм уж – цільово – тексты з „дорослой" „Олениной Антології". Вірю, же сполнит она штонайменьше не меньшу ролю в Народі.

З технічной страны притрафила ся выданю паскудна хыба (за малы марґінесы). Та прото – не глядайме винуватых. Возме, і чытайме!

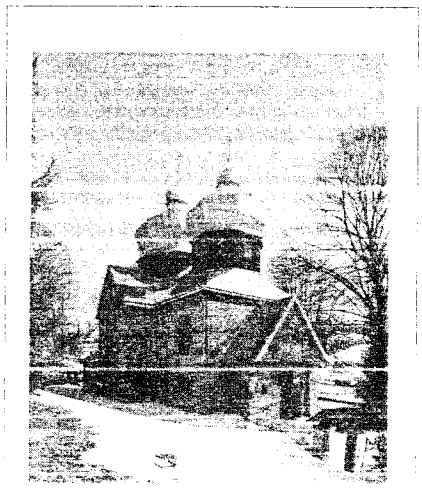

ŁEMKOWSZCZYZNA. CERKWIE MUROWANE. Fotografie: Szymon Barna (PZAF). Wydawca: Wiktor Nowotko STUDIO. Warszawa 2003.

Настінний календар на 2004 рік – з репродукциями церкви в Біличній, Жеґестові, Лабовій, Креници (дві церкви), Полянах, Фльоринці, Мысцовій, Розділю, Команчи, Высочанах і Ґорлицях. Паралельні выдано тіж версию почтівкову, окремых церкви і зобраных в альбомик. (пт)

Велика подяка

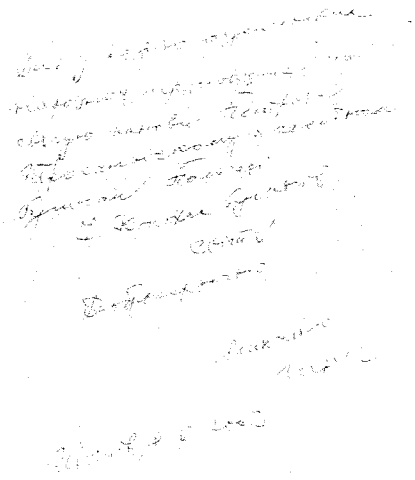

Дану серію русиньскых народных приповідок присвячую Петрови Трохановскому і честным Русинам Польщі.

7. Конґрес Русинів Світа.
Добросердечно

Михайло Гиряк

Пряшів, 7.6.2003

- Так написал наш Приятель на першым томі русиньскых народных байок (приповідок). А томів тых, великых томів, є сім! Дарувал іх нам „легком руком". Як легком? Похоснуваня того фразеолоґізму в даным припадку конечным є пояснити. Бо не раз люде людьом хоц-што даруют, але тот дарунок є направду особливий.

...Сідили мы з Паном Доктором Михалом Гыряком при сполічку, підчас конґресовой перервы, ай іщы з добрым приятельом В. Сочком-Боржавином, ай іщы з Я. Грибом – автором *Буквара про русиньскы діти*. Бесідували о тым і о сесым, а кед бесіда зышла акуратні на буквар, похвалил єм ся своім, нашым, іщы не выданым букварьом (дециденты обіцюют, же буде выданий того рока). І же в одну з чытанок, при букві „Й", під наголовком *Байкы*, де учытель зьвідує діти якы знают байкы, нашы байкы, закінчыл єм: — *Так, діточкы! Кус знате. А веце познате в наступных клясах. Маме байок дост. В шестьох грубых книгах списал нашы байкы Михал Гыряк – великій і мудрий Русин.*

— В семох книгах, же поправлю, Петре — візвал ся Пан Доктор Гыряк.

— Я мам лем шестий том, та ся мі виділо... — спрібувал єм ся оправдати, з легкым хыбаль до одчытаня смутком в голосі. Бо м в одповіди почул.

— Та я ти дам вшыткы!..

На хвилю єм оніміл. Адже мал єм сьвідоміст, же выдаваня было здійснене дост уж давно (днес знам – в роках 1965-1979). Але може заправды – Автор-зберач годен мати запас і выданя сперед тридцетьох років, бо ачий не на вшыткых, як на мі, оправдує ся повіджыня: швец в дірявых боканчох ходит...

Другого, полудня, маючы ав-то і шофера на поздорындзы, поіхали мы до дому Пана Гыряка. Стрітила нас за порогом барз приємна Ґаздыня Дому. А Пан Михал зачал сігати по заваленых книгами од підлогы до повалы поличках. Дакус чудне ся мі виділо тото, адже запасовий куплет рідко ся тримат на поличках. Но але – *не мій кін, не мій віз...* Бодай наразі іщы, бо:

— На, маш, сут вшыткы — повідат по хвили Пан Михал. — Най будут на хосен.

Был єм направду так щесливий, же-м али не барз тямил як вказував мі полну шафу рукописів, іщы не выкорыстаных, не печатаных. Не мал тіж єм барз коли прийти до себе. Мій час пряшівскій ся кінчыл. Треба было іти домів, і зато аж в потягу зачал єм повезерати, обзерати Скарб. І тото – што-м вікном вправиле мя в остолпіня. Зо записок на картах томів зрозуміл єм:

Автор дал нам єдины посіданы примірникы свого величезного Труду.

Не знам кого іщы стати было бы на такій жест. Мене ні. І зато

Серцми смиренныма щыро дякуєме!!! З віров – што жытя дозволит нам чесно розвязати тоту справу.

„Не забывайте Лемковины..."

(закінчыня зо стороны 9)

Міг бым дуже веце писати, бо была то для мене радісна неділя, хоц 13-го, і барз миле спітканя. Оставлям Вам найліпшы жычыня – обы сте не вмерали на чужыні, на выгнаню, лем вертайте в рідны горы – і старшы, і молоды. І най все буде при Вас залкик: „Не забывайте Лемковины, Вы ей Діти, Внукы, Сыны!"

Обнимам Вас. Оставайте з Богом. — Ваш юж старий Лемко, сын Лемковины

Кум Гнат – Фецьо Гоч

Шановна Редакция „Бесіды"

На місце для рефлексий

В статуті Стоваришыня Лемків дост часто зміняны сут барз важны записы, як на приклад о „Прессі". На мою глупу мысель нее, обо не знам перевести сой на свій глупий розум запису о дояльности Стоваришыня на ниві: творіня, зміцняня, помочы і догляду над Кружками і ансамблями культурной діяльности Лемкіе.

Єст зато лем спомнутый, барз скорочений запис „§ 37, ust. 2, pkt. a rozwijanie ... tralnych amatorskich zespołów artystycznych i sekcji zainteresowań Stowarzyszenia oraz zatwierdzanie ich regulaminów".

Зато дівче „гуртка Обединаня Українців" в Лігници в своій тихій дяльности мают підставову ціль: перенимати ініциятиву де лем єст до того нагода, як то юж притрафило ся колиси в 1990 р. в Сярах. ☞

На місце...

(продолжыня зо стор. 25)

І тепер появило ся в Лігниці дня 8.06.2003.

В тот ден „гурток" зорганізував „перегляд художних колективів Нижньой Сілезії (Нижнього Шлеска)", на котрий запросив 6 ансамблів артистычно-музычных. Хоц перегляд тот попередило двотыжньове оголошыня, то Стоваришаків яко публикы было барз мало видно, не рахуючы Амроза, але зато было іх дуже веце, бо аж 4 ансам-блі на сцені: „Водограй", „Окмел", „Смерек" і „Кычера" – праві 100 участників – самых Лемків, бо іншы не хотіли ся показати.

Хвала нашым участникам за тото, же старали ся прославити нашу лемківску культуру і довели свого высокого рівня, за што вшыткы достали квіткы і дипломы од „Обединаня", і то на сцені IV-го Ліцею Украінского. В тым часі нашы діяче – з „Презесом" во главі – в Пряшові мали нагоду перенять паличку Сьвітовой Орґанізациі Лемків, цілком, або зовсім забываючы о своіх рідных кружках і іх членах, котры не мают помочы, ани охоты до „неокресленого" діяня в своій рідній організациі, хоц і Сьвітова тіж важна.

Колиси, перед Конгресом Обединаня Лемків в Сярах в 1990 році, остерігал єм о „шахрайстві" яке гровило з Заходу, а тепер єднак ся мі, же нашы кружкы і ансамблі гнет будут „гуртками і художнимі колективами", о чым напевно гнет довідаме ся з допису у „Нашому Слові".

Яко найстарший і найглупший член Стоваришыня мам обовязок остерегы Вас. А може то лем кошмарний сон старого Лемка?!

За Амроза – Адам

Лігниця, 20.06.2003 р.

ОБ'ЄДНАНЕНКО І СТОВАРИШАК

Текст ПЕТРО
Рыс. ВОГДАН

ВОЛОДИСЛАВ ГРАБАН

Яблін

Хыжа з высоком соломяном стріхом, над яком што рано дымил комин, то іх хыжа. Хлопец облітувал сй довкола кождого дня. В.ходил на высокій під, што звали го „бантом" і зазерал як сонце пущат свої зозоты стрілы через порозсыханы дошкы цыту. Было там дуже місця для духів, якы. Здавало ся, вызерают зза крікви і комина, а найбарже вечером, коли сонце зачервенїло над Магуром і затягло чорну завісу ночы. В тот час в теплій середині хыжы сьвітила лямпа, тріскали в пецу розпалены дровна, а по хыжи розносил ся запах вечері – в тот час было приємно і безпечно. Хлопец не знал, же хыжу ділів дарувала татови його тета, яка выіхала, а раніше втекла до Канады, же тот довгій час рахуны з татом, то час, коли він мусіл єй пильнувати перед злодіями і шабровниками, якы хотіли засісти місце родинне. Не знал, же карпатскій Бескід то його гніздо – правічна ідізна Лемків. Але в хыжи, коли рідна, вшытко можна познати, сй стары і нерівны стіны, горбату од мытя підлогу і вшытко, што в єй внутрі оповідано про минуле. В хыжи родиме ся і вмераме.

З циклю „Белиїны ремінісценції", поміщеного в антології „Ци то лем тута..."

Максим і Клим

Максимова баба выбаерат ся сващыти і барз сой оне до головы взяла. Од тыжня засдно ся вправлят. Злостит ю лем тото, же Мамсим дораз з хжы входит.

— Чом ты, Максим, кєд лем зачну сьпівати, ідем надвір?

— Жебы сой люде не думали, же тя толчу.

—

Максим і Клим пішли до ґоспоы, взяли фляшку, пак выняли каждий свою меріндю, Максим зо солоныном, а Клим з кобасом.

— Panowie, tu nie wolno spożywać własnego prowiantu — геварит кельнер.

— Чуєш, Климе? Дай мі свою меріндю, а я ти дам свою.

—

— Няню, дайте мі спрібувати палюнкы. Пиєте зо сусідом Максимом і пиєте, а я лем смотрю.

— Та на, сыну, спрібуй!

Ванцьо выпил, скривил ся:

— Йой, няню, яке то паскудне!

— Но, видиш сыну мій, а няньо мусят!

—

— Якоси, Максим, чудні днес выглядаш, такій єс як бы блідий якісий...

— А опорядил єм ся кус. Выберам ся на весіля.

Добра порада

Была єдна жена, хтіла над хлопом верхувати. Но а хлоп зо злобы, гейже, што ходил до корчмы та й пил. Пил, но а як пришол домів, злобила на нього, ноно, тото му надавала, а він з того пил. Задумала баба піти до бачы, жебы ій дашто дал, даякы лікы, жебы ю газда не бил. Пришла до нього, та й він ю зьвідує:

— Што бы сте, бабко хотіли?

— Та і так. Мене мій газда моцно бье, та кед бы сте мі дакы лікы дали.

Бача ся ньой добрі вывідал про што ю бье, гей, та гварит:

— Не годен єм дати, бо треба мі од левиці молока. Але там а там в лісі є левиця, а має тепер акурат малы. А кед од ньой принесеш мі молока, та я ти годен лікы дати.

Но лев, знате, же то є лютий звір. Но баба што зробила? Взяла, купила барана, зарізала, а порубала на фалаткы, взяла до зайды, а давай до ліса. Вышла до ліса (знала рядно, же де ся находит тота левиця), а кед ю спостерегла, шмарила ій фалат мяса. Впало мясо г' левици, чула левиця, же штоси впало. Прийде, понюхат – мясо. Но та й вхопила та й зіла. Тай зас так. То єден ден так метала, што ій ся анї не вказала, жена левици. Другій ден набрала зас так мяса, а зас вышла, а зас так метала. А так метала, што уж левиця ю виділа. Але мясо ю хутнало, лобре было, но та не робита ій нич. Но та она ся зближыла гу левици, же уж і з рукы мясо давала, а другов до дачого, што мала молока сой взоіта. Но уж мае молоко. Уж ю газда не буде бил, уж бача ій дал такы лікы, што вин ю бит не буде. Пришла г' бачы та й повідат:

— Ту мате.

А він ій гварит на то:

— Но так, вилите, жено. Такого лютого звіря сте годни обыйти, а свого хлопа сте не годни обыйти?

З выданя: *Українські народні казки східньої Словаччини*. Том II. Зобрал М. Гиряк (запис по русиньскы)

Послухайте вшыткы люде
лемківского роду —
хто в тым краю рідным, бідным
каламутит воду.
Послухайте, може ся вам
придаст тото в біді,
може навчыт шанувати
братів і сусідів.

(Амроз)

Місце для рефлексий

Не вступлю ся місцьом, хоц бы і самому Адамови. Мают тілко місця на тілкох странах, а ту ся пхают! О списуваню люди, як оне вышло, нич не рекли. Хоц уж сама „Rzeczpospolita" подала „вынікы", написала, же „(mniejszości narodowe) pokazują język"

Ай, запраўды, указали: выставили язык! На кого? На списуварів, ци на себе?! Вказало ся, же што десятий Лемко, записал ся Лемком. До рици з такыма Лемками – хтіло бы ся речы... Але кед ся пізрит до рубрикы, видно – же і серед Українци лем што десятий записал ся Українцьом. А кед іщы зауважыти – же то мы ім. кед не набили, та причынили голосів, выходит: то не мы ся найбарже помотузили. Хоц сме нибы „несвідомы". Марна то сатисфакция, але ту – вшытко єдно, сатисфакция! (ПеТро)

W NUMERZE:

str. 2 – prezentacja numeru;
str. 3 – *Nowiny - nie nowiny, nie tylko z Łemkowyny* – z życia łemkowskiego / rusińskiego kręgu kulturowego;
str. 4 – *Z prasy, z komentarzem i bez;*
str. 6 – *Rusini z Ukrainy, Słowacji i Polski spotkali się w Krakowie* (Matwij Kapcia, Seman Kadula) – reportaż z konferencji przygotowującej I Światowe Forum Młodzieży Rusińskiej;
– *„Bursackie Rusała"* (pt) – reportaż z imprezy organizowanej na polu biwakowym w Czarnej ;
str. 7 – *Uczniowe języka łemkowskiego ekskursowali po Łemkowszczyxnie* (pt) – notatka;
str. 8 – *Przekazanie pałeczki. Po raz czwarty, u nas* (Łuka Suk) – relacje z działalności Koła Stowarzyszenia Łemków w Legnicy;
str. 9 – *„Nie zapominajcie o Łemkowynie..."* (Teodor Cocz) wpis do księgi pamiątkowej Koła SŁ w Legnicy;
str. 10 – *Siódmy – wielki, siódmy – testamentowy* (spojrzenie redaktora na VII Światowy Kongres Rusinów w Preszowie);
str. 14 – *20 lat minęło od I Łemkowskiej Watry* (Redakcja) - fotoreportaż;
str. 15 – *Podstawowe fakty z historii pierwszych Łemkowskich Watr* (Redakcja);
str. 17 – *Stare i nowe* (Paul Robert Magocsi) – tekst wystąpienia na VII Światowym Kongresie Rusinów;
str. 20 – *Życie kulturalne Łemkowszczyzny w drugiej połowie XIX i na początku XX wieku* (Helena Duć-Fajfer) - kontynuacja cyklu tłumaczonego na język łemkowski.
str. 22 – *Jak na Łemkowynie krowy sprzedawali* (Paweł Ksenycz) – humoreska; *Jan Hus* (Maria Konopnicka) – przekład poematu (Petro Murianka);
str. 24 – „Z wydawniczej półki" – *„Cy to łem tuha, cy nadija (Czy to tęsknota, czy nadzieja). Antologia powysiedleńczej literatury łemkowskiej* (wybór, redakcja, teksty wstępne – Helena Duć-Fajfer); *Łemkowszczyzna. Cerkwie murowane*, fotografie – Szymon Barna (kalendarz ścienny) – omówienie;
str. 25 – *Wielkie podziękowanie* (Redakcja) – słowa podziękowań dla Dr Mychała Hyriaka z dar – siedem tomów bajek rusińskich;
– korespondencja;
str. 26 – 27 – *satyra, myśli, rozrywka.*

Na pierwszej stronie okładki: *Cień mój na ziemi dziecinstwa*, foto: Petro Trochanowskij;

Na ostatniej stronie okładki: *Kapliczka przydrożna w Nowej Wsi*, foto: Piotr Basałyga.

„B E S I D A" - dwumiesięcznik Zarządu Głównego Stowarzyszenia Łemków • Redaguje zespół: Helena Duć-Fajfer, Andrzej Kopoza, Piotr Trochanowski (redaktor odpowiedzialny – e-mail: murianka@op.pl) • Adres redakcji: 38-200 Krynica, Skr. pocztowa 123 • Kolportaż: Dymitr Rusynko - Zarząd Główny Stowarzyszenia Łemków, 59-204 Legnica 6, ul. Zofii Kossak 6 - na ten adres należy składać zamówienia na prenumeratę • cena pojedynczego egzemplarza - 3 zł.- plus opłata za przesyłkę. Przedpłata na prenumeratę roczną z kosztami przesyłki - 30.00 zł.

Redakcja zastrzega sobie prawo skracania materiałów. Poglądy redakcji nie zawsze są zbieżne z poglądami autorów artykułów.

Czasopismo dotowane przez MKiDN

Walter Maksimovich
Digitally signed by Walter Maksimovich
DN: cn=Walter Maksimovich, o=www.lemko.org, ou,
email=walter@lemko.org, c=US
Date: 2010.02.17 00:28:29 -05'00'